

Авантуры не аднаго дня

У здымчай каманды айчыннай кінастужкі “Авантуры Пранціша Вырвіча” па аднайменным рамане Людмілы Рублеўскай не праходзіць і дня без прыгодаў. Сакавіцкае надвор’е пераменлівае: сёння снег валіць, заўтра дождж лье... То штармавое папярэджанне, то амаль летняе сонца, аднак магчымасці чакаць няма — усяго чатыры месяцы адведзена на актыўныя здымкі. Кіно з нацыянальным характарам плануець паказаць ужо напрыканцы года. Журналісты “К” выправіліся на натурную пляцоўку “Беларусьфільма” пад Смалявічы, каб паназіраць за паўстаннем гістарычнай стужкі, на якую ўскладаюць надзеі і кінаматаграфісты, і глядачы.

Настасся ПАНКРАТАВА / Фота Ганны ШАРКО

На здымку — Іван Трус (Баўтрамей Лёднік) і Георгій Пятрэнка (Пранціш Вырвіч).

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ “КУЛЬТУРА” ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

Пакуль дворнікі на лабавым шкле машыны актыўна супраціўляліся залеве, мне ўсё больш назойліва дакучала думка, што мы марна едем на здымачную пляцоўку: няўжо сапраўды нехта выйдзе да камеры ў такое жahlівае надвор’е? Адшукайшы (шчыра кажучы, далёка не з першай спробы) у гушчары смялявіцкага лесу здымачную групу, упэўнілася, што недаацаніла імпэт айчынных кінаматаграфістаў. Адное, яны тэхніку абкруцілі цэлафанам, каб дождж не замінаў графіку здымак.

— Людзі ў нашай камандзе — сапраўдныя малайцы! — гаворыць другі рэжысёр Ганна Баразна. — Яны і ў шквалісты вецер працавалі, і ў моцны мароз у тонкіх сукенках станавіліся ў кадр. Праўда, цяжка будзе супервайзерам, якім прыйдзецца дамалёўваць, напрыклад, сняжынкі, калі пры мантажы сыдуцца кадры, у якіх валіць снег, а пасля лье дождж.

Заканчэнне — на старонцы 3.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце “Белпошты” (пункт “Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі”).

Соцыум

КАНСТЫТУЦЫЯ ЯК З’ЯВА КУЛЬТУРЫ

15 сакавіка святкавалі 25-гадовы юбілей Канстытуцыі. Ці можна яе разглядаць як феномен культуры, разважае “К”.

ст. 2, 4

Суботнія сустрэчы

СКУЛЬПТУРА БУДЗЕ ЗАЎЖДЫ!

“Што перад вачыма, тое і светапогляды фарміруе” — “К” пагутарыла з Львом і Сяргеем Гумілеўскімі.

ст. 6 — 7

а “К” но ў свет

БЫЦЬ САБОЮ, НАКОЛЬКІ МАГЧЫМА

Адным з самых дзіўных пунктаў размаітай праграмы апошняй “ПлаСтформы” была трохгадзінная дзея Антаніна Брынды. “К” сустрэлася з чэшскім перформерам.

ст. 14

9 771994 478007 19011

Еўрапейскія гульні — еўрапейскае мастацтва

Культурная праграма II Еўрапейскіх гульняў будзе прысвечана еўрапейскаму мастацтву і, у прыватнасці, спадчыне Казіміра Малевіча.

Ганна ШАРКО

Шэраг мерапрыемстваў для сталіцы і рэгіёнаў Беларусі пад агульным дэвізам “Еўрапейскія гульні — еўрапейскае мастацтва” рытуе Дзяржаўнага спартоўнага сумесна з Міністэрствам культуры краіны і Мінгарвыканкамам.

Як паведаміў на прэс-канферэнцыі дырэктар Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў Сяргей Крышпаповіч, ужо 6 чэрвеня ў залах цэнтра на Няжрасава, 3 адкрылася выстава “Спорт - гэта высокае мастацтва”. У экспазіцыі будуць прадстаўлены графіка, плакаты, скульптура і інсталіцы з краін-удзельніц Еўрагульняў. Таксама сумесна з архівам кінафотафонадакументаў рытуецца выстава здымкаў спартыўных падзей, пачынаючы з 70-х гадоў XX стагоддзя да нашых часу.

З 11 чэрвеня ў НЦСМ на прапекце Незалежнасці, 47 будзе экспанавана праца тых мастакоў, якія прытрымліваюцца традыцый Віцебскай мастацкай школы.

— З нагоды 100-гадовага юбілею УНОВИСА мы, як ніхто іншы, павінны засведчыць, што хаця гэтая з’ява і належыць усяму свету, паходзіць яна з Беларусі, — расказаў

старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сініца. — Галоўным экспанатам стане карціна, якая прыглыбляе Казіміра Малевічу. 20 гадоў таму яе канфіскавалі на мытні і перадалі Гродзенскаму гісторыка-археалагічнаму музею. На жаль, сёння гэта алізы на Беларусі твор, які — хаця ён гіпатэтычна — належыць стваральніку супрэматызму.

Культурная праграма гульняў распачнецца 27 красавіка з выставы “Еўрапейскія баявыя мастацтва: ад кузні Вулкана да мастацтва Марса” ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага. Упершыню ў Мінску можна будзе пабачыць больш за 200 прадметаў збор: старажытныя шпалі, феахальныя маскі і гэтак далей.

Усяго да Еўрапейскіх гульняў арганізатары плануюць адкрыць дзесяць фанзонаў у Беларусі: тры ў Мінску (на пляцоўках “Мінск-Арэны”, “Чыжоўка-Арэны” і Палаца спорту) і сем у абласных і рэгіянальных цэнтрах. Пасольствы краін-удзельніц падрыхтуюць для кожнай з іх арыгінальную праграму.

Галоўнай пляцоўкай стане прасторы каля Палаца спорту, імпрэзы на якой распачнуцца ўжо 19 чэрвеня. Усе астатнія пачнуць працаваць у афіцыйны дзень адкрыцця II Еўрапейскіх гульняў — 21 чэрвеня.

Першы крок да ліпеньскага Віцебска

На прэс-канферэнцыі ў Нацыянальным прэс-цэнтры было абвешчана пра пачатак новай традыцыі XXVIII Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску” — адборчы прадстаўнікоў конкурсу ад Беларусі будуць праходзіць у розных гарадах нашай краіны.

— Міністэрства культуры найважнейшай сваёй мэтай бачыць развіццё культуры не толькі ў Мінску, але і ў рэгіёнах. Таму прынята рашэнне правесці нацыянальны адбор у Оршы. Будзе прыгожае шоу, куды мы запрасім і зорак Беларускай эстрады, — адзначыў міністр культуры Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар.

Акурат сёння дзесяць прэтэндэнтаў на ўдзел у XVII дзіцым музычным конкурсе і столькі ж ахвотных прадставяць нашу краіну на XXVIII Міжнародным конкурсе выканаўцаў эстраднай песні ў Гарадскім цэнтры культуры Оршы “Перамога”.

Газета КУЛЬТУРА
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдана Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЫН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛАКАВА;
адказны сакратар — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аздаваў**: Надзея ВУНЦЭВІЧ, Яўген ПАТІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Ілья ЯМЛЮКОВІЧ; **Надзея КУДРІЦКА**, **Настася ПАКРАТАВА**, **Антон РУДАК**; **орыгінальны рэдактар**: **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕВІЧ, Алег КІЛІМАУ; **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОВАД;
карэктар — Таціяна ПАШЭНКА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавельная ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна.
першы намеснік дырэктара — КРУШЫЦКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары донісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя на бацьку, паштарны адрас (нумар паштарту, пошту выдаччы, кім і каля выданыя паштарту, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зарплатны адрас. Аўтарскія рукапісы не рэдакцыйна і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2019. Наклад 3 607. Індэксы 63875, 638752.
Рознічны кошт — на дамоўленасці. Падпісану ў друку 15.03.2019 у 18.00. Замова 956.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларусь Дом друку””.
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Шлях да Асноўнага Закону

13 сакавіка ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстава “Шлях да Канстытуцыі”, на якой прадстаўлены ўсе зводны законы нашага народа за апошнія 500 гадоў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Несакрэт, што беларусы былі аднымі з першых у свеце, хто займеў канстытуцыйнае заканадаўства. Менавіта пра гэта казаў у сваім прывітаным слове дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман Матульскі:

— Выставу мы арганізавалі для таго, каб у людзей не ўзнікала памылковага меркавання, нібы Беларускай дзяржаўнасці ўсяго 25 гадоў. Мы паабралі экспанаты, якія паказваюць, што наша гісторыя, традыцыі і культура, у тым ліку прававая, налічваюць стагоддзі.

У пацвярджэнне сваёй словаў Раман Матульскі прывёў некалькі фактаў і лічбаў. Так, 2019 год адзначаны важнымі юбілеямі асноўных помнікаў прававой думкі Беларусі. Сёлетня спадчына 490 гадоў Першаму Статуту Вялікага Княства Літоўскага, 100 гадоў першай Канстытуцыі Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь і 25 гадоў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь. Такім чынам, выстава адлюстроўвае асноўныя этапы, якія наша краіна прайшла ў развіцці і фарміраванні галоўнага закона дзяржавы.

— Экспазіцыя складаецца з унікальных рукапісных і старадрукаваных помнікаў права, а таксама адметных выданняў XIX — XXI стагоддзяў, — расказаў “К” намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аляксей Суша. — Напрыклад, тут змешчана першая еўрапейская канстытуцыя, прынятая Рэччу Паспалітай 3 мая 1791 года, канстытуцыя Савецкай Беларусі 1919 года, а таксама Канстытуцыя БССР

1927 года, выданыя адразу на чатырох мовах — беларускай, рускай, польскай і ідыш.

Цікава, што згадана Аляксеем Сушам Канстытуцыя БССР 1927 года была першым Асноўным Законом БССР, прынятым пасля ўваходжання ў СССР. У гэтым галоўным дакуменце рэспублікі яшчэ тады было замацавана права свабоднага выхаду БССР з СССР, канчаткова ўсталяваны сувязі з саюзнымі рэспублікамі, вызначаны суверэнныя правы Беларусі самастойна прымаш сваю канстытуцыю, уносяць у яе адпаведныя змены, ствараць вышэйшыя органы дзяржавы і кіравання, вызначаць адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел.

Значная частка выставы прысвечана Статуту ВКЛ. — Часта ў свеце асацыююць гэты дакумент з цяперашняй Літвой, але гэта не зусім так, таму што ВКЛ было шматнацыянальнай дзяржавай, — заўважыў Раман Матульскі. — Ды і сам Статут напісаны на беларускай мове.

Адзначу таксама, што выстава “Шлях да Канстытуцыі” прымеркавана да 25-годдзя прыняцця першай канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, экзэмпляр якой займае сваё пачаснае месца ў экспазіцыі.

— Канстытуцыя — асноўны дакумент для дзяржаўнага будаўніцтва, — падкрэсліў у сваім выступленні дырэктар Нацыянальнага цэнтра прававой інфармацыі Рэспублікі Беларусь Яўген Каваленка.

Слон, які вядзе да поспеху

Ужо тыдзень мінчукі фатаграфуюць на фоне шасціметравага бронзавога слана — скульптуру Сальвадора Далі ўсталявалі на вуліцы Зыбіцкай, дзе яна і праціць да 30 чэрвеня. Яшчэ дзве трохметровыя жаночыя фігуры з’явіліся каля ўвахода ў Нацыянальны мастацкі музей. Лепшай рэкламай для выставы, якая сёння там адкрываецца, і не трэба.

У экспазіцыі — каля сотні твораў легендарнага мастака: скульптура, ювелірыя вырабы, шкло і графіка. Усё гэта — частка вялікай калекцыі Dali Universe (“Сувет Далі”). Яе заснавальнік і дырэктар аднайменнай кампаніі — італьянец Беняміна Леві, працаваў з Сальвадорам Далі ў 1970-я гады, арганізоўваючы выставы з яго ўдзелам і замаўляючы ў яго новыя творы для продажу.

— Канцэпцыя выставы распрацавана Dali Universe вакол пазнавальных вобразаў мастака. У самых розных тэхніках будуць прадстаўлены і знакімітыя мяккія гадзіннікі, і жаночыя фігуры з высокім шуфляжкім, і спімакі, і насарокі, і сланы, — расказвае куратар выставы з боку Нацыянальнага мастацкага музея Вольга Клецкіна. — Па меркаванні самога Далі і даследчыкаў яго творчасці, слон — сімвал будучыні. А тое, што ў яго на спіне, паказвае, што тая будучыня нам нясе. У Мінск прывезлі трыумфальнага слана з анёлам, які трубіць — значыць, нас чакае поспех. Далі алзін з першых мастакоў, які пазіцыянаваў сваё імя як брэнд. Вобразы, якія ён паўтарае — гэта яго фірмовыя знакі. Па іх лобы чалавек, нават калі ён не разбіраецца ў мастацтве, лёгка пазнае Далі. Таму на выставе мы можам не толькі паглядзець на творы, але і прааналізаваць, якім чынам працуе арт-рынак.

“Трыумфальны слон” на Зыбіцкай — першы з васьмі экзэмпляраў тыражу 1984 года. Вышыня скульптуры — 5,74 метры.

Увага! Аб’ява!*

Установа адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў”

аб’яўляе конкурс на замяшчэнне пасада прэфарсара-выкладчыка склада:

— прафесар кафедры графікі;
— старшы выкладчык кафедры рэжысуры.

Тэрмін падчы з’яў — адзін месяц з дня апублікавання аб’явы.

З’явы і дакументы, згодна з Палажэннем аб конкурсе, падаваць на імя рэктара Акадэміі на адрас: 220012, г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 81, аддзел кадраў, тэлефон 366-93-41.

Страта

Калекцыя Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы выказвае шчырыя спачуванні дырэктару Алене Раманаўне Ляшкевіч у сувязі з вялікай стратай — смерцю бацькі.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь выказвае спачуванні дырэктару ўстановаў “Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы”, старшыні Рэспубліканскага савета дырэктараў Ляшкевіч Алене Раманаўне ў сувязі з напатакшым яе горам — смерцю бацькі.

Авантуры не аднаго дня

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 1.

Штодня змена пачынаецца а палове на восьмую раніцы і цягнецца амаль дзесьці гадзін. Напрыканцы лютэга кінашэраг разгортваецца ў Станькава. Цяпер грывагены, трэйлеры з канямі і апаратура перамяшціліся на натурную пляцоўку “Беларусьфільма” пад Смалявічы. У бліжэйшых планах — Нясвіжскі, Мірскі, Лідскі замкі, Бабруйск.

— Гістарычнае кіно цяжка здымаць. Яно патрабуе шмат выслікаў і грошай на стварэнне касцюмаў, зброі, дэталі эпохі, — працягвае спадарыня Барзана. — Ды і натурны XVIII стагоддзя ў Беларусі амаль не засталася. А тое, што ёсць, вельмі цяжка здымаць, бо ў кадр лезуць шклопакеты і іншыя сучасныя прыстасаванні. Дзевяццата шмат чаго дамалёўваць.

Бачна, што ўся каманда з захваленнем ставіцца да гэтага праекта і спадзяецца на добры вынік. Ды і гістарычнае кіно на “Беларусьфільме” не здымалі ўжо даўнавата, таму ўсе выкладваюцца напоўніцу. Вось да Ганны падыходзіць акцёр Купалаў-

скага тэатра Дзмітрый Есяневіч — у яго тэатральным графіку нечакана з’явілася фортка, і ён прапануе гэты вольны час выкарыстаць для здымак наступнай сцэны. Для свайго персанажа — замежнага найміта — артыст сам прапанаваў зрабіць шнар на твары і прыдумаў выкарыстаць лінзу, каб герой выглядаў больш загадкава.

— Хочацца, каб атрымалася кіно, за якое не было б сорамна. Вялома, фільмы — нятанная для дзяржавы вытворчасць, — падкрэслівае Дзмітрый. — Але ўпэўнены, што на першых этапах варта ўкладваць у кінавытворчасць грошы, каб не толькі праз ІТ ці спорт, але і з да-

памогай нацыянальнага кіно заявіць пра нашу краіну свету.

Мы трапілі на здымкі пагоні за карэтамі. Да іх пачатку для ўсіх акцёраў ладзіліся экспрэс-курсы верхавой язды. Аднак у галатэі справіцца з канямі не так лёгка: і цяжка скакаць, яны перыядычна паслізгаваюцца.

Вось і Хруня не ўтрымаўся ды ўпаў, пацягнуўшы за сабою артыста Есяневіча. Але такое здарэнне надоўга здымак не прыпыніла — усе гараць праектам.

У гэты час вяртаецца карэта з галоўным героем Пранцішам Выврвічам (Георгій Пятрэнка) і яго настаўнікам Лёднікам. У ролі апошняга — добра знаёмы па тэатральных працах акцёр Іван Трус, які літаральна ў

мне! — жартуе Трус. Ён на здымках з самага ранку і працуе амаль без перапынку, бо трэба паспець вярнуцца ў Мінск да вечаровага спектакля. Відэавочна, акцёр, які пяць гадоў не ўваходзіў у кадр, атрымлівае вялікае задавальненне ад магчымасці зноў працаваць на кінапляцоўцы.

— Гэта шчасце для артыста, калі ў яго жыцці такі рытм! — паміж дубляў

стужцы запланавана шмат трукаў. На карціне працуе амаль паўсотні каскадэраў. Каля сарака з іх будуць задзейнічаны ў баях у Лідскім замку. Падрыхтоўка трукаў ускладняецца тым, што большасць здымкаў пройдуць у атачэнні гісторыка-культурных каштоўнасцяў — дзе, зразумела, забаронена што-небудзь мацаваць на сцены.

— Мы распрацоўваем вышынны падзенні, прававалі, бойкі з паходнямі, шматлікія баі, — распавядае старшыня Асацыяцыі каскадэраў і трукавага мастацтва Беларусі Раман Каралёў. — Хочацца падзякаваць “Беларусьфільму”, які на гэтым праекце як ніколі забяспечыў падрыхтоўку акцёраў, арганізаваўшы для іх курсы фехтавання. Нам вельмі важна, каб артысты ў кадры глядзелі прафесійна, бо працаваць яны будуць з сапраўднай зброяй, якую нам прадаставаць калекцыянеры.

Яшчэ колькі дзён у Смалявічах — і кінакараван пераедзе на іншую натуру. Ужо ў маі рэжысёр стужкі Аляксандр Ансімаў павінен апошні раз сказаць аператару Дзмітрыю Рудзо: “Камера! Матор!” А пасля “Авантуры Пранціша Выврвіча” чакае доўгі перыяд постпрадакшна — як і належыць для відэавішчэй стужкі, кам’ютарнай графікі там будзе багата.

К Які належыць жанру прыгодніцкага кіно, у

У сутарэннях гісторыі і фантазій

Калі стала вядома пра экранізацыю “Авантур Пранціша Выврвіча” Людмілы РУБЛЕУСКАЙ, знаёмых з кнігай людуі адрагавалі імгненна: “Ну нарэшце! Цікава, як гэта будзе?” Незнаёмыя задаваліся пытаннямі, хто такі гэты Пранціш і пра што ўвогуле фільм. “К” пагутарыла з пісьменніцай, якая часта наведвае здымачную пляцоўку, каб адказы атрымалі ўсе.

Вераніка МОЛАКАВА / Фота з асабістага архіва Людмілы РУБЛЕУСКАЙ

ЯКІ СЮЖЭТ?

У аснову сцэнара, напісанага Валянцінам Залужным, пакладзена першая з пяці частак авантурна-прыгодніцкай серыі раманаў — “Авантуры Пранціша Выврвіча, скаляра і шлега”.

— Завязка такая: збеглы вучань Менскага езуцкага калегіума Пранціш Выврвіч адпраўляецца ў падарожжа, — тлумачыць Людміла Рублеўская. — На пачатку свайго шляху ён спаткае карэту, уладальнік якой запатрабуе ад Пранціша прызнацца, колькі ў яго з сабой грошай. За адзін медны шлегар Выврвіч набывае сабе слугу — доктара Баўтрамея Лёдніка. Не хацу рабіць спойлераў, але скажу, што далей будуць бойкі і двубой, беларуская карчма, вандроўка ў полацкія сутарэнні ды іншыя прыгоды. Папярэджаю: не варта звярцаць фі-

льм па тэксте. Усё ж такі, гэта адаптацыя матэрыялу для мовы кіно.

ЦІ РЕАЛЬНАЯ ГІСТОРЫЯ?

— Падзеі ў рамане адбываюцца ў XVIII стагоддзі. Я хацела паказаць тую Беларусь, пра якую пісаў Караткевіч і ў якую я таксама закахалася. Гэта эпоха герояў і авантурыстаў, войнаў і подзвігаў, палацавых інтрыг і дуэляў. Урошце рэшт — незвычайна прыгожых касцюмаў. Але ж у мастацкіх творах ёсць месца фантазіі, — кажа пісьменніца. — Пра Беларусь тых часоў увогуле не так шмат напісана, але сёбе-тое захаваўся. Я вывучала мемуары, успаміны, даследаванні... І з артыстамі мы гаворым пра іх гістарычных прататыпаў. У фільме з’яўляюцца нават

усім вядомыя Радзівілы: вялікі гетман Міхал Казімір Рыбанька (Віктар Манасю) і ягоны брат Геранім (Вячаслаў Паўлюць). Ёсць там і Багінскія — гэта мадыфікацыя прозвішча Агінскія. Так я калісьці вырашыла перастрахавацца, каб не было да мяне пытанняў. Прыдумала, напрыклад, князю Багінскаму (Канстанцін Міхаленка) сястру Паланею.

Спадзяюся, што каларыт і атмасферу эпохі ў фільме ўдасца перадаць, і паглядзеўшы яго, многія захопыцца нашай гісторыяй. Як сказаў пасля прагатавання адной маёй кнігі расійскі і беларускі пісьменнік Валерый Казакоў: “Хочацца быць беларусам”. Вось няхай бы і глядзіце стужкі адчулі гонар за нашу багату гісторыю і цікавых герояў.

ХТО Ж ГАЛОЎНЫЯ ГЕРОІ?

Персанажаў у гэтай авантурнай гісторыі нямала, таму мы папрасілі аўтара даць характарыстыкі двум асноўным, а таксама іх дамам сэрца.

— Пранціш Выврвіч (Георгій Пятрэнка) — ужо з яго прозвішча і імя відаць, што гэта чалавек, які ўвесь час шукае сабе прыгоды. Гарзнік, прайдзісвец, пры гэтым

добры і сумленны хлопец, які не трымае несправядлівасці. Яму 18 гадоў. Паходзіць са збіднелай шляхты.

— Баўтрамей Лёднік (Іван Трус) — сын уладальніка гарбарнай майстэрні ў Полацку. Яму за 30 гадоў, гэта ўжо чалавек з біяграфіяй, які сам сябе зрабіў. Разумны і таленавіты, скончыў два еўрапейскія ўніверсітэты, даводзілася і на вайне быць, і ў каралеўскіх палацах. Але з-за сваёй прагі да ведаў, якая ў пэўны час дайшла да фантазму, трапіў у непрыемнае становішча і страціў усё, што меў. Знешне стрыманы, але з выбуховым характарам. Таксама не церпіць несправядлівасці. Можна сказаць, што галоўны герой тут падвойны — яны ўдвох адзін аднаго дапаўняюць.

— Паланея Багінская (Ева Анікей) — маладая княжна, якая ўмее сябе па-свецку паводзіць і ведае сабе цану, але ўнутры яе жыве авантурыстка, гарза-дзівіччынка. Як і Пранціш, яна прагне прыгоды.

— Саламея Лёднік (Вераніка Пляшкевіч) — усабелленне мудрасці, жаночасці і адначасова інтэлекту. Фактычна становіцца лекаркай, імкнецца да ведаў. Але ў сваёй навуковай кар’еры сутыкаецца з неабяспечкай і неразумнем — хаця па

інтэлекце не ступае Баўтрамею Лёдніку.

ДЫК ШТО, ДЗЕ І КАЛІ ГЛЯДЗЕЦЬ?

Здымкі будуць доўжыцца да канца траўня. На экраны ж “Авантуры” збіраюцца выпусціць дзесці ў снежні. Мяркуюцца, што для кінатэатраў падрыхтуюць поўны метр, а па тэлебачанні гісторыю пакажуць у чатырохсерыйным фармаце. Фільм здымаецца на рускай мове, але для яго рыхтуецца таксама і беларускамоўны дубляж.

— Наперадзе яшчэ шмат працы. Адчуваю сябе вельмі ўсхваляванай, — прызнаецца Людміла Рублеўская. — Разумею, што вельмі мала хто з пісьменнікаў мог займець такі досвед — бачыць, як усабеляюцца сродкамі кіно твае фантазіі. Часам складала пагадзіцца з інтэрпрэтацыяй, а часам глядзіш

і здзіўляся: “Дык вось як яно выглядала...” Я задаволена выбарам галоўных герояў. На маю думку, пакуль што ўсё адпавядае атмасферы рамана.

ЧАМУ ГЭТА ЦІКАВА?

— Па-першае, у фільме заняты толькі беларускія артысты. Спадзяюся, што героі ў іх выкананні будуць улюбённымі публіцы, — кажа пісьменніца. — Другі момант — у кадры Беларусі не ў лапцях, а Беларусь шляхецкай, еўрапейскай, з разв’язанымі гарадамі і замкамі. І беларусы, якія абараняюць свой гонар з шабляй. Патрыяе, мы пакажам неверагодна прыгожыя мясціны нашай краіны. Натуру для хто з здымкаў XVIII стагоддзя шукалі ў розных кутках Беларусі — у Міры, Нясвіжы, Лідзе, Снове, Бабруйска, Гальшана.

15 сакавіка мы адсвяткавалі 25-гадовы юбілей Канстытуцыі. За непрацяглая па гістарычных мерках час былі закладзены трывалыя асновы Рэспублікі Беларусь як дэмакратычнай прававой сацыяльнай дзяржавы. Звод законаў не толькі ўсталёўвае фундаментальныя прынцыпы арганізацыі і функцыянавання беларускага грамадства і дзяржавы, але і замацоўвае палітыка-прававымі сродкамі грамадскую згоду і адзінства народа.

У паняцце Канстытуцыі мы ўкладаем перш за ўсё юрыдычны змест. Усе людзі, якія маюць прынамсі сярэдняю адукацыю, ведаюць, што Асноўны Закон краіны замацоўвае дзяржаўны лад і асноватворныя правы і свабоды асобы. Але ці мае Канстытуцыя іншыя вымярэнні? Ці можна яе разглядаць як феномен культуры — у самым шырокім сэнсе слова? Як пэўны вынік цывілізацыйнага развіцця?

І ПРАВА, І АБАВЯЗАК

Перш за ўсё адзначым, што як юрыдычны дакумент найвышэйшай сілы Канстытуцыя рэгулюе адносіны ў самых розных сферах жыцця грамадства — у тым ліку і культуры. Вызначальным у гэтым сэнсе з’яўляецца артыкул 51, які ўтрымлівае некалькі прынцыповых палажэнняў: *“Кожны мае права на ўдзел у культурным жыцці. Гэта права забяспечваецца агульнадаступнасцю каштоўнасцяў айчынай і сусветнай культуры, якія знаходзяцца ў дзяржаўных і грамадскіх фондах, развіццём сеткі культурна-асветніцкіх устаноў. Свабода мастацкай, навуковай, тэхнічнай творчасці і выкладання гарантуецца. Інтэлектуальная ўласнасць ахоўваецца законам. Дзяржава садзейнічае развіццю культуры, навуковых і тэхнічных даследаванняў на карысць агульных інтарэсаў”*.

Такім чынам, Канстытуцыя не толькі прадастаўляе кожнаму чалавеку права ўдзельнічаць у культурным жыцці грамадства, але і абавязвае дзяржаву забяспечваць гэтыя права ў адпаведных арганізацыйных формах. Разам з тым, важна не толькі забяспечыць права грамадзяніна выкарыстоўваць здабыткі культуры для паўнаватраснага развіцця асобы, але і замацаваць дзяржаўныя гарантыі творчай дзейнасці па стварэнні культурных каштоўнасцяў. Таму Канстытуцыя гарантуе свабоду ўсіх форм творчасці, а таксама ахоўвае інтэлектуальную ўласнасць дзейнымі прававымі сродкамі.

Яшчэ адзін не менш важны аспект культурнага жыцця рэгулюецца артыкулам 15 Асноўнага Закона. У ім замацавана адказнасць дзяржавы за захаванне гісторыка-культурнай і духоўнай спадчыны, свабоднае развіццё культуры ўсіх нацыянальных супольнасцяў, якія жывуць у Рэспубліцы Беларусь. Такім чынам, захаванне культурных здабыткаў нашага народа і далейшае развіццё культуры вызначана ў якасці аднаго з галоўных кірункаў дзейнасці дзяржавы.

У той самы час захаванне здабыткаў культуры — гэта клопат не толькі дзяржавы, але і грамадзян. Згодна з артыкулам 54 Канстытуцыі, кожны з нас абавязаны берачы гісторыка-культурную, духоўную спадчыну і іншыя нацыянальныя каштоўнасці.

ДЗЯРЖАВА ДЛЯ ЧАЛАВЕКА

Важнай асаблівасцю Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь з’яўляецца і тое, што яна прадугледжвае так званы “каштоўнасць падыход” пры рэгуляванні грамадскіх адносін. Іншымі словамі, Асноўны Закон змяшчае першасныя канстытуцыйныя каштоўнасці, на якіх павінна грунтавацца жыццядзейнасць дзяржавы і грамадства. Тым самым Канстытуцыя выконвае ролю спецасаблівага праграмага палітыка-філасофскага дакумента, які задае галоўныя

Канстытуцыя як з’ява культуры

лашы, што ў прэамбуле Канстытуцыі абвешчана: народ Беларусі пры прыняцці Асноўнага Закона краіны пацверджае сваю прыхільнасць да агульначалавечых каштоўнасцяў.

Яшчэ адзін пасьпелы прэамбулы нагадае: у справе канстытуцыйнага будаўніцтва мы абіраемся на шматвяковую гісторыю развіцця беларускай дзяржаўнасці. Таму відэаочна, што Канстытуцыя Рэ-

бовых асобаў дзейнічаць выключна ў межах закону, права кожнага на валоданне і свабоднае распараджэнне маёмасцю, правы на ахову жыцця і гонару, судовую абарону, недатактынасць асобы... Канстытуцыйнае права Беларусі XVI стагоддзя па многіх паказчыках апырэдзіла свой час і было ўзорам для многіх тагачасных еўрапейскіх краін.

Значную ролю адыгралі і канстытуцыі Савецкай Беларусі 1919, 1927, 1937,

твор, якому ўласцівыя пэўныя эстэтычныя якасці.

Класік беларускай паэзіі Анатоль Вярцінскі ў 1990 — 1995 гадах займаў высокую пасаду дэпутата Вярхоўнага Савета і з’яўляўся членам парламенцкай канстытуцыйнай камісіі. Аднойчы ён выказаў вельмі цікавую думку: нормы Канстытуцыі 1994 года маюць не толькі глыбокі палітыка-прававы сэнс — яны амаль бездарковы і па сваіх лінгвістычных якасцях, з’яўляюцца ўзорам “прыгожага пісьменства”. А асобныя палажэнні Канстытуцыі па сваёй метрыцы набліжаюцца да ўрачыстай оды.

Дарэчы, Анатоль Ільч у час сваёй парламенцкай дзейнасці вельмі актыўна і плённа працаваў над падрыхтоўкай яшчэ аднаго лёсавызначальнага для беларускай дзяржаўнасці канстытуцыйнага акта — Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі Беларусь. Менавіта гэтым цудоўнаму паэту належыць аўтарства заканадаўчай фармулёўкі “поўны дзяржаўны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь”. Увядзенне ў палітыка-прававую практыку такога паняцця дазволіла па-новаму акресліць статусні паміж рэспублікамі, якія ўваходзілі ў склад федэратыўнай дзяржавы СССР. І разам з іншымі аб’ектыўнымі прычынамі, гэта паспрыяла мірнай трансфармацыі Савецкага Саюза ў Садружнасць Незалежных Дзяржаў.

Працягваючы тэму паэтычнага прачытання тэксту Канстытуцыі, адзначым яшчэ адзін цікавы факт. У 2009 годзе, калі распрацоўваўся праект Канстытуцыі Еўрапейскага Саюза, група з больш чым 50 паэтаў з розных краін выклала праект еўрапейскай Канстытуцыі ў вершаванай форме. У працы ўдзельнічалі, напрыклад, такія знакамтыя майстры слова як нобелеўскі лаўрэат па літаратуры ірландзец Шэймус Хіні, нідэрландзец Герыт Комрой, партугалец Паўлу Тэйшэйра. Кожны паэт перакладаў асобныя артыкулы Канстытуцыі на сваю родную мову, таму фінальны тэкст — гэта паэтычны твор больш чым на 30 мовах свету.

Канстытуцыя Еўрапейскага Саюза па розных прычынах так і не была прынятая. Але сёння кожны зацікаўлены можа знаёміцца з поўным тэкстам еўрапейскай паэтычнай Канстытуцыі на англійскай,

французскай і нідэрландскай мовах, якая стала здыткам, прынамсі, сусветнай літаратуры.

Найўнасць у дзяржаве Канстытуцыі, якая рэальна ўздзейнічае на рэгуляванне грамадскіх адносін, прадыгнае існаванне такога важнага складніка духоўнай культуры, як канстытуцыйная культура.

Канстытуцыйны Суд Рэспублікі Беларусь, прымаючы штогадовыя паслання Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь і Нацыянальнаму сходу, адзначаў, што канстытуцыйная культура абумоўлівае дэмакратычны працэс фарміравання грамадзянскай супольнасці і прававой дзяржавы, а таксама больш поўнае забеспячэнне і абарону грамадзяніна сваёй правай, свабод і законных інтарэсаў.

Дасягнуты на пэўным этапе развіцця грамадства і дзяржавы ўзровень канстытуцыйнай культуры вызначае эфектыўнасць нарматыўна-прававой і правапрымянення. Разуменне сутнасці канстытуцыйнага рэгулявання праваў і свабод чалавека, а таксама абавязкаў дзяржавы і грамадзяніна, садзейнічае стварэнню на аснове Канстытуцыі рэальнай і не супярэчливай ёй сістэмы заканадаўства. У сваю чаргу, ад канстытуцыйнасці мыслення правапрымяняльнікаў залежыць выбар справядлівых і эфектыўных сродкаў абароны праваў, свабод і законных інтарэсаў грамадзян.

25 гадоў існавання сучаснай Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь як Асноўнага Закона незалежнай дзяржавы пацвердзілі, што правы і свабоды чалавека і грамадзяніна павінны вызначаць змест і належнае прымяненне нарматыўных прававых актаў, а забеспячэнне рэальнасці слова як нобелеўскі лаўрэат па літаратуры ірландзец Шэймус Хіні, нідэрландзец Герыт Комрой, партугалец Паўлу Тэйшэйра. Кожны паэт перакладаў асобныя артыкулы Канстытуцыі на сваю родную мову, таму фінальны тэкст — гэта паэтычны твор больш чым на 30 мовах свету.

Сяргей ЧЫГРЫНАЎ,
суддзя Канстытуцыйнага
Суда Рэспублікі Беларусь

мэты грамадскага і дзяржаўнага развіцця. У сувязі з гэтым неабходна нагадаць асноватворнае палажэнне артыкула 2 Канстытуцыі, згодна з якім чалавек, яго правы, свабоды і гарантыі іх рэалізацыі з’яўляюцца найвышэйшай каштоўнасцю і мэтай грамадства і дзяржавы.

Дадзеная канстытуцыйная фармулёўка з’яўляецца не проста юрыдычнай нормай — яе сацыякультурная скіраванасць значна шырокая. Артыкул 2 неабходна разглядаць і ў якасці філасофскай максімы ці ідэалагемы, якая наляе ўсёй дзяржаўнай палітыцы чалавекантэнтрычна, гуманістычна характар: менавіта дзяржава для чалавека, а не наадварот. Варта таксама да-

спублікі Беларусі 1994 года — гэта вынік развіцця беларускага і еўрапейскага канстытуцыяналізму на працягу многіх стагоддзяў. А ў шырокім сэнсе — каштоўнасць забяспечыць усяго культурна-гістарычнага працэсу.

Напрыклад, яшчэ ў статытах Вялікага Княства Літоўскага 1529, 1566, 1588 гадоў быў прадугледжаны шэраг норм канстытуцыйнага характару, якія замацоўвалі рэвалюцыйныя для свайго часу правыя прынцыпы і правы асобы. Упершыню на тэрыторыі Усходняй Еўропы заканадаўча замацоўвалася вяршэнства пісанага права, роўнасць усіх перад законам — незалежна ад сааслоўнай прыналежнасці і маёмаснага стану — абавязак дзяржаўных служ-

1978 гадоў. Яны не толькі юрыдычна аформілі беларускую нацыянальную дзяржаўнасць, вызначылі сістэму дзяржаўных органаў, замацавалі на канстытуцыйным узроўні шырокае кола сацыяльных правоў, але фактычна захавалі этнакультурную самабытнасць беларусаў і падрыхтавалі правы падмурак для самавызначэння беларускага народу ў незалежнай дзяржаве.

УЗОР “ПРЫГОЖАГА ПІСЬМЕНСТВА”

Апошнім часам навукоўцы і дзеячы культуры пачалі разглядаць феномен канстытуцыі таксама і ў новым, даволі нечаканым аспэктзе. На іх думку, тэкст Асноўнага Закона неабходна ацэньваць у тым ліку і як літаратурны

Сляды забытых замкаў

Антон РУДАК

ПАМЫЛКА ПАДШТУРХНУЛА ДА ПОШУКАЎ

У сярэдзіне лютага ў Радашковічах пачалі разбіраць былы будынак музычнай школы, які стаяў на ўзгорку ў цэнтры мястэчка. Мясоўя краязнаўцы занепаколіліся — драўляны двухпавярховік сваёй планіроўкай і архітэктурнымі рысамі нагадваў узоры заходнебеларускай міжваеннай забудовы. Як высветлілася пасля вывучэння картаграфічных матэрыялаў і аэрафотаздымкаў часоў вайны, уражанне было памылковым — школа з'явілася ў пасляваенны час. Але цяпер краязнаўцаў зашкавалі вакол іцы таго месца, на якім яна стаяла.

Рэч у тым, што дзесці тут, паміж рэкамі Вязынкай і Гуйкай, стаяў драўляны Радашковіцкі замак, першыя згадкі аб якім датуюцца 1549 годам. Як адзначаў гісторык Юрый Бохан, знаходзіўся ён на “кашчы сыпаным” (насыпе) паміж ставаў. Тры ставы з часам зніклі, тут быў пракладзены канал Вілейска-Мінскай воднай сістэмы.

Паводле звестак гісторыка, узгорак, дзе стаяў замак, быў з усіх бакоў акружаны валоў, да брамы можна было трапіць толькі па мосце. У замкавыя сцены былі ўбудаваныя чатыры вежы, яшчэ адна стаяла асобна на падворку, побач таксама размяшчаліся жылныя пабудовы. Вежы мелі па тры — чатыры паверхі, для абароны ў іх былі размешчаны гарматы. Даўжыня замкавых сценаў па перыметры складала каля 300 метраў. Ля замка таксама размяшчаліся млыны, лазня, бровар, дамы мяшчан — у 1549 годзе ў Радашковічах было 130 двароў.

Як адзначае краязнаўца Наталія Волкава, дакладнае месца размяшчэння Радашковіцкага замка да сённяшняга дня невядома. Тым болей, археалагічныя даследаванні тут не праводзіліся. Цяпер, калі будынак школы разабраны, а наваколлі тэрыторыі пакуль застаецца незабудаванай, з'явілася магчымасць тры раскопкі правесці — і з іх дапамогай прайсць святло на гісторыю Радашковіцкага замка і ўсяго мястэчка. Магчыма, уладца высветліць, дзе менавіта размяшчаліся замкавыя ўмацаванні і прылеглыя да іх пабудовы. У далейшы момант група краязнаўцаў рыхтуе зварот у Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук, а таксама ў мясцовыя органы

Амаль усе больш-менш буйныя гарады Беларусі выраслі на месцы старадаўняга замкаў — драўляных ці мураваных. Амаль усе гэтыя замкі былі дарэшт зруйнаваныя — і толькі некаторым з іх пашчасціла ацалець хаця б фрагментарна. Ад адных замкаў засталіся руіны, ад іншых — гарадзішчы і земляныя валы. А некаторыя замкі зніклі з аблічча зямлі і з людской памяці амаль дарэшт. Але і яны пакінулі сляды, амаль няўлоўныя сляды паэзіі гарадской забудовы. Знайсці іх найцяжэй — але тым цікавей шукаць.

Бабруйскі касцёл святых Пятра і Паўла, сучасны выгляд (Вікіпедыя).

Брэсцкі кляштар бернардынак, сучасны выгляд (фота аўтара).

ўлады, каб звярнуць увагу на сітуацыю вакол былога замчышча.

Тым часам у Радашковіцкім пасялковым выканавым камітэце адзначылі, што тэрыторыя, на якой знаходзіўся разабраны будынак школы, цяпер знаходзіцца ў прыватнай уласнасці.

Ці ўдасца дакладна лэкалізаваць Радашковіцкі замак — пакуль невядома. Безумоўна, калі ўсё высветліцца, месца, дзе ён стаяў, варта было б некалькі пазначыць — напрыклад, усталяваць памятную шыльду. Гэта ці не адзіны спосаб замацаваць памяць пра замак у сітуацыі, калі зніклі не толькі мury, але і земляныя валы, змяніўся сам рэльеф наваколля, а на месцы замкавых пабудоў з'явіліся новыя кварталы.

Што сёння нагадвае аб зніклых старых замках і гарадскіх умацаваннях у сучасных беларускіх гарадах, і як зберагчы памяць аб месцах, з якіх пачыналася гісторыя нашых паселішчаў?

НАЙСТАРАЎШАЯ ВУЛІЦА МІНСКА

Мінскі замак быў вядомы яшчэ з часоў першай згадкі аб горадзе ў XI стагоддзі. Быў ён драўляны,

радаўня вуліцы, сама планіроўка і назвы якіх нагадвалі аб тым, што тут некалі быў замак — Падзамкавая, Завальная (праходзіла за замкавым валам), а таксама Мясніцкая і Новамясніцкая...

Захавалася толькі назва Замкавай вуліцы — самая старажытная ў Мінску. Таксама пра колішні замак

вуліцы аж да сучаснага праспекта Незалежнасці. Пакуль аб ім нагадвае толькі назва вуліцы Гарадскі Вал, якая з'явілася напачатку 1990-х.

АПОШНІ БУДЫНАК СТАРОГА БЕРЭСЦЯ

Старажытны Брэсцкі замак быў збудаваны яшчэ ў X стагоддзі. Ён стаяў ля сутоку Заходняга Буга і Мухавіцы, быў драўляным, але меў адну мураваную вежу, узведзеную ў XIII стагоддзі, і займаў плошчу каля двух гектараў. Як і ўвесь стары горад, яго знішчылі ў 1830-я гады пры пабудове Брэсцкай крэпасці, якая мусіла бараніць заходні рубяжы Расійскай імперыі. У вы-

расійскай імперыі размяшчаліся калёжкі корпусы, пазней — вайсковы шпіталь. Потым будынак доўгі час быў занятым баняй і працягваў разбурацца. Так, у лютым 2016 года тут абвалілася адна з аракаў. Пасля гэтага будынак абнеслі агароджай, каб пазбегнуць нашчасных выпадкаў і паспрыяць захаванню руінаў. Яшчэ ў 2011 годзе была прапанаваная канцэпцыя аднаўлення ансамбля брэсцкіх бернардынскіх кляштароў, але пакуль яна чакае свайго часу. Хаця варта нагадаць, што ў Брэсце, які сёння адзначае сваё тысячгагоддзе, кляштар бернардынак застаецца апошнім напамінам пра стары горад, знішчаны пры пабудове новай крэпасці.

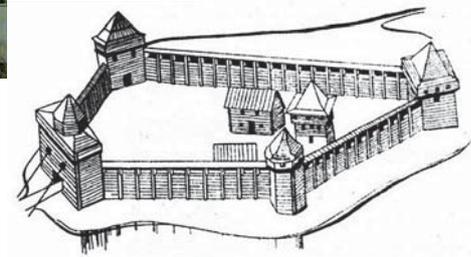
У БЫЛЫМ КАСЦЁЛЕ — ГАЎПТВАХТА

Драўляны замак у Бабруйску на берэзе ракі Бярэзіны вядомы з часоў першай згадкі пра горад у 1387 годзе. У XVII стагоддзі ён займаў плошчу каля дзясці гектараў, але ўмацаванні ягоныя ў той час ужо прыходзілі ў заняпад.

Стары Бабруйск, як і Брэст, быў цалкам зруйнаваны ў пачатку XIX стагоддзя для пабудовы новай крэпасці. Адзіны будынак, які захаваўся на тэрыторыі цягальні ад старога горада — былы касцёл святых Пятра і Паўла, што належаў ордэну эзуітаў. Яго сучасны адрас — вуліца Тэадора Нарбута, 7.

Узведзены ў 1747 годзе пасля стварэння новай крэпасці ён быў перабудаваны пад склад боепрыпасоў. Старыя мury захаваўся толькі да ўзроўню другога паверхі, высокія званіцы былі знішчаныя. Да 2005 года ў гэтым будынку знаходзілася гаўптвахта вайскавай часткі, размешчанай у крэпасці з савецкіх часоў. Сёння будынак пустэ, доступ у яго закрыты. Апошні мураваны сведка старога Бабруйска таксама яшчэ чакае вырашэння свайго далейшага лёсу.

Такіх забытых і знішчаных замкаў у Беларусі — безліч. Часта нават карэжныя гараджане не ведаюць тых месцаў, адкуль некалі пачыналіся іх гарады. Нават калі ад старых сценаў і валоў не засталася і следу, калі на іх месцы віруе новае жыццё, і аднавіць ранейшы краявід немагчыма — тады тым болей варта захоўваць памяць пра мінулае такіх мясцін. Гісторыя ажывае не ў новазбудаваных макетах замкавых сценаў, а ў нашай памяці.

Радашковіцкі замак.

Рэканструкцыя Тамары Габрусь.

Мінскае замчышча.

Малюнак Язэпа Драздовіча, 1920 год.

Брэсцкі кляштар бернардынак, сучасны выгляд (Вікіпедыя).

Бабруйскі касцёл святых Пятра і Паўла, сучасны выгляд (фота аўтара).

знаходзіўся на сутоку рэк Свіслачы і Нямігі (паміж берагам Свіслачы і будынкам школы № 44, якая сёння схаваная ў дварах праспекта Пераможцаў) і займаў плошчу каля трох гектараў. Замкавыя сцены ўжо ў XVII стагоддзі страцілі абарончае значэнне і былі занятыя баняй, а на тэрыторыі замчышча пачалі з'яўляцца новыя вуліцы і гарадскія кварталы.

Замкавая гара, якая ўзвышалася над берагам Свіслачы, была канчаткова знішчаная падчас пракладкі трасы сучаснага праспекта Пераможцаў у сярэдзіне 1950-х. Тады ж зніклі і ста-

нагадвае памятны знак ля будынка па адрасе праспект Пераможцаў, 2 — на месцы замкавай царквы, якая так і не была дабудаваная ў XII стагоддзі. Існуючы праекты аднаўлення гістарычнай забудовы замчышча, якія чакаюць сваёй рэалізацыі. А ў раёне вуліцы Ракаўскай ужо ў хуткім часе плануецца аднаўленне фрагмента мінскага гарадскога вала з бастыёнам, які быў узведзены ў XVII і знішчаны ў сярэдзіне XIX стагоддзя. Гэта адзінае месца, дзе сёння магчыма аднавіць такі ўзор гарадскіх умацаванняў — хоць некалі мінскі гарадскі вал цягнуўся ад Ракаўскай

ніку археалагічных раскопак 1970 — 1980-х гадоў на тэрыторыі замка былі раскрытыя рэшткі драўляных пабудоў XIII стагоддзя, якія склалі аснову экспазіцыі археалагічнага музея “Бярэсце”, адкрытага ў 1982 годзе. А адзіны мураваны будынак старога Брэста на калязамкавай тэрыторыі, які часткова ацалеў да нашых дзён — колішні кляштар бернардынак, што стаіць на Валыўскім умацаванні Брэсцкай крэпасці непаладзёк ад Холмскай брамы.

У збудаваным напрыканцы XVIII стагоддзя будынку кляштара ў часы

Леў ГУМІЛЕЎСКИ — класік беларускага мастацтва. Ягоная творчасць збольшага прыпадае на часы “сацыялістычнага рэалізму”, але сутнасна ў ёй увасоблена беларуская ментальнасць, выяўленая ў вобразах рамантычных, і пры гэтым шчырых ды праўдзівых. Леў Мікалаевіч уганараваны званнем народнага мастака Беларусі. Ён лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, прэміі Саюзнай дзяржавы, мае іншыя прэстыжныя адзнакі. Але найперш ягоны высокі статус вызначае тая акалічнасць, што зроблена ім у савецкі час захоўвае культурную значнасць і грамадскую актуальнасць і ў незалежнай Беларусі. Тым больш, скульптар плённа працуе і сёння. Шэраг праектаў ён рэалізаваў у сааўтарстве з сынам Сяргеем ГУМІЛЕЎСКИМ. Сын і бацька займаюць адну майстэрню, дзе з імі і сустрэўся карэспандэнт “К”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Скульптура будзе заўжды!

“Я ВУЧУСЯ ДАГЭТУЛЬ”

— Леў Мікалаевіч, якія акалічнасці жыцця вызначылі тое, што вы сталі скульптарам? Што найбольш паўплывала на фарміраванне вашага творчага пошукі?

— Колькі сябе памятаю, мастацтва мяне вабіла заўжды. Сёння мне падаецца, што нікім іншым, акрамя як скульптарам, я б не мог стаць. Да таго ж, вельмі пашчасліла на настаўнікаў. Першы з іх — Міхаіл Канстанцінавіч Сеўрук. У Нясвіжы, дзе я жыў з маці, тры гады хадзіў да яго ў студию. У 1949 годзе паступіў у Мінскую мастацкую вучэльню. Адвучыўшыся два гады, пайшоў у войска. Потым — тэатральна-мастацкі, дзе я патрапіў да Аляксея Глебава. Тры гады мы, студэнты, у ягонай майстэрні працавалі. А з чашчэрага па шосты курс нашым настаўнікам быў іншы класік — Андрэй Бембель. Іншыя мае педагогі — Мазаляў, Волкаў... Пастаі! У іх было чаму павучыцца.

Але вучэльня, інстытут — гэта толькі першыя прыступкі. Каб якасна працаваць у такой складанай галіне, як скульптура, усё жыццё мусіш займацца самаадукацыяй — чытаць кнігі, мець сумоўе з калегамі, сацьчыць за тым, што ў грамадстве ды ў свеце робіцца. Мастаку ўвогуле трэба ведаць шмат чаго па-за межамі сваёй прафесійнай спецыялізацыі.

— Памятаю, характарыстыцы па маёй просьбе аднаго са сваіх маладзёжных калег, ваш калега Валерыян Занковіч сказаў: “З яго не атрымаецца скульптар, бо ён кніг не чытае”...

— І ў мяне такі вучачы быў. Я казаў яму тое самае: “Ты не скульптар. Ніводнай кнігі не прачытаў”.

— Гэта было, калі вы выкладалі ў Творчых акадэмічных майстэрнях жывапісу, графікі, скульптуры?

— Так. Гэтую свайго кішталту аспірантуру для мастакоў называлі проста Майстэрняй Савецкага. Менавіта Міхаіл Андрэевіч быў там за гадоўнага. І там я сутыкнуўся з тым, што вучні часам могуць з тым, што вучні часам могуць з тым, нібы яны ведаюць больш за настаўніка, а часам і ўвогуле вучыцца не хочуць. Мне такое незразумела, бо я сам вучуся дагэтуль.

МАНУМЕНТАЛЬНУЮ ПРАПАГАНДУ ПРЫДУМАЛІ НЕ БАЛЬШАВІКІ

— Можна, такое стаўленне справакавана тым, што яны не бачыць сваёй перспектывы ва ўмовах, калі традыцыйную скульптуру падмяняе архітэктурны дызайн і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва?

— Ну не! Скульптурная прастора можа пашырацца ці сціскацца, але знікнуць яна не можа! Узгадайце гісторыю — скульптура была заўжды. Яна ёсць і будзе, бо грамадства мае патрэбу ў такой форме мастацтва. Ды і манументальную прапаганду прыдумалі не бальшавікі. Такая сацыяльная практыка была заўжды. А скульптура для гэтага падыходзіць найлепшым чынам. Помнікі ставілі і будуць ставіць. Уявіце, колькі знакамітых людзей нашай зямлі, славуных паўдзей нашай гісторыі яшчэ чакаюць на сваё ўшанаванне! Да таго ж, ёсць шмат аб’ектаў, якія варта адзобіць пластыкай.

Таму пытаньня, што рабіць, да якіх тэм звяртацца, ні ў мяне, ні ў Сяргея, з якім мы працуем як сааўтары, не існуе. Задача іншая — як задуманае здзейсніць. Калі я ў свае 88 гадоў гэтым жыву, дык маладзёўшчы тым больш павінны бачыць у скульптуры сэнс і перспектыву.

— Што з усёго зробленага за жыццё для вас самае дарагое? Які твор ці творы вы вылучылі б як знакавыя? Ці ёсць такія ў гэтай майстэрні?

— Усе мае творы, якія вы тут бачыце — гэта як мае дзеці. А дзяцей, пакуль іх на ногі не паставіш, з дому не выпускаеш. Так і тут: пакуль не ўпэўнены, што твор ужо саспеў, каб пакінуць межы майстэрні ды пайсці на выставу ці на плошчу, яго адсілоў не выпускаю.

ЭПАПЕЯ “КРЫЛАТАЙ”

— А вось калі казаць пра манументальныя творы, якія ўжо албыліся, сталі часткаю нашага культурнага і гістарычнага ландшафту? Згадаем хача б вашу “Крылатую”, якая зыходна была станковай скульптурай, а потым стала цэнтральнай часткай мемарыялу ў Магілёве.

— Гэта сапраўды важны эпізод маёй творчай біяграфіі. Які, дарэчы, пацвярджае думку, што скульптура — гэта мастацтва цяжкіх працаў. Работу я пачынаю з пошуку прыгожага сілуэта. Так і “Крылатую” рабіў. Пры пераводзе станковай скульптуры ў манументальную шмат раўняў з архітэктарам, каб знайсці выразны ракурс з улікам вышыні пастанента. Для таго часу прапанаванае мною мастацкае рашэнне мемарыялу было нязвыклым. Дыя грамадства, для замоўцаў. Мые старшыня Магілёўскага аблвыканкама пытаўся: “Вы, Леў Мікалаевіч, упэўнены, што атрымаеце?” Кажу: “Канешне!”

Ад задумы да рэалізацыі мы ішлі доўга. Толькі распрацоўка канцэпцыі помніка (маю на ўвазе ягоную прасторавую пабудову і вобразны лад) заняла гадоў дзесяць. Свае варыянты, акрамя мяне, прапаноўвалі і іншыя скульптары. На нейкім этапе стаўся толькі Анаголь Анікейчык, астатнія ад справы адышлі. Нада ж доўга ўсё гэта цягнулася... Апошній прапанавай Анікейчыка было пасунуць панэль за межы пагорка, на якім мусіць стаць мемарыял, і на яе скульптуру ўсталяваць. Каб стварыць ілюзію, нібыта скульптура лунеў ў паветры. Але і гэтую ідэю завалілі.

Конкурс фактычна прайшлі безвынікова. Ніводная з прапа-

Нават калі ў прыватніка знойдуцца грошы на манументальныя аб’екты, ён мусіць дзейнічаць у межах дзяржаўнай культурнай палітыкі. Чым заўняць грамадскую прастору — гэта справа не канкрэтнай асобы, а грамады і дзяржавы, якая дзейнічае ад імя грамадства.

наваных ідэй не падалася вартай распрацоўкі. І ўжо пачалі пра той мемарыял забываць... Але раптам новы конкурс абвясцілі. Ну, думаю, зноў паспрабую. Тут і нарадзілася ідэя рэльефаў, якія б апавядалі пра найважнейшыя этапы ў гісторыі краіны і канкрэтна Магілёўшчыны, падводзілі гледача да цэнтральнага манумента.

— Я памятаю, як выглядаў мемарыял у 1980-я. Мне вельмі падабалася, што рэльефы не цягнуцца суцэльнай лініяй, а чаргуюцца са свабоднай, нічым не запоўненай прасторай. Гэта як паўза ў музычным творы. А цяперую прасторавую “паўзу” запоўнілі мемарыяльнымі шылды. Навошта? Як па мне, раней было лепей. Хто гэта так “удасканаліў” ваш твор?

— Рабіў гэта даўлося мне і майму сыну Сяргею, таксама скульптару. Рабіць, падкрэсла, вымушана. У Беларусі, у адрозненне ад нашых заходніх і паўднёвых суседзяў, не было радыкальнага перагіду гісторыі, ахвярай якіх стала савецкая манументальная спадчына. Але што тычыцца мемарыялу “Бараш-бітам за Савецкую ўладу” (так ён напачатку афіцыйна называўся), дык мясцовыя ўлады вырашылі яго роканструаваць з улікам таго, што плошча была Савецкая, а стала плошчай Славы. Надумалі надаць

ёй больш магілёўскай канкрэтыкі. Планавалася плошчу перакампаанаваш, тэматычныя рэльефы з фасаднай часткі мемарыялу перанесці на тыльны бок. А вызвалена ад іх месца запоўніць імёнамі людзей, якія ўславілі Магілёўшчыну.

Мы ж прапанавалі кампрамісны варыянт: рэльефы захаваць, а мемарыяльныя шылды размясціць на свабоднай прасторы паміж імі. Тром двойчы Героям Савецкага Саюза — персанальныя шылды з партрэтнымі выявамі, астатнім асобам — толькі прозвішчы, па некалькі на шылды. З намі пагадзіліся. Так урэшце і зрабілі.

— Можна сказаць, вы перамаглі...

— Але каб абараніць мемарыял ад радыкальнай пераробкі, я нават быў вымушаны нагадаць, што ў свой час ён быў адзначаны медалём Грэкава.

— Сёння мала хто памятае, што гэта такое.

— Гэта ўзнагарода за лепшыя творы на ваенна-патрыятычную тэму. Штогод на ўвесь Савецкі Саюз давалі адзін залаты і тры срэбныя медалі. Я спецыяльна вазіў свой медаль ў Магілёў і паказваў мясцовым кіраўніцтву.

Сяргей Гумілеўскі: Сама ідэя шпосці дадала да існага помніка загнаннай не з’яўляецца. Скажам,

мемарыял на сталічнай плошчы Перамогі зведзю некалькі рэканструкцый і горшым ад гэтага не стаў. Сёння ён мае верхні і ніжні ўзровень. Нешта палобнае мы з бацькам прапануем і для маглёўскага мемарыялу. Рэч у тым, што з аднаго боку ён замыкае перспектыву вуліцы, а з другога — глядзіцца як помнік на кургане. Дык вось, калі на схіле пагорка наставіць скульптуру легендарнага Машэкі, а на ўздымах да плошчы размясціць рэльефы на тэмы даўняй гісторыі горада, гэта пластычна ўзбагаціла б прастору. Усталювалася б павязь паміж гісторыяй даўняй і блізкай.

ЦІ ПАТРЭБНЫЯ КОНКУРСЫ?

— Мяркую, саспе Магілёў і да рэалізацыі гэтай ідэі. Калі помнік заснавальніку горада паставяць у сталіцы, пойдзе адпаведная хваля і на рэгіёны. Дарчы, ці ўдзельнічалі вы ў конкурсе на помнік Глебу Менскаму?

С.Г.: Так, удзельнічаў. На маю думку, каб паставіць такі помнік, трэба было б ладзіць не адзін конкурс, бо аб'ект для горада наптаж сур'эзны. Бацька згадваў, што конкурсная агляла па маглёўскім мемарыяле цягнулася дзясятка гадоў. Але сёння гэта адзін з лепшых узораў беларускага манументальнага мастацтва. А тут на эскіз даюць літаральна паўмесьціш! Што вартае можа зрабіць за такі час?

Ва ўмовах першага тура месца для помніка канкрэтна не акрэслівалася. Быў квадрат, у межах якога аўтарскія калектывы маглі абраць любую кропку. Пасля першага тура вылучылі тры работы. У тым ліку і маю. А на другі тур вызначылі ўжо канкрэтнае месца — пляцоўку каля будынка былога Гасціннага двара. І

ва высокай кампетэнцыі? Як бы вы ахарактарызавалі ступень падрыхтаванасці малалых скульптараў да творчай працы?

С.Г.: Гэта таксама вялікая праблема. І вынікае яна з таго, што ў нас закрылі акадэмічныя майстэрні, якімі кіраваў Савіцкі. Лічу, гэта вельмі вялікая памылка. Людзей, якія намалоюць нейкі кубік і будучы сьвярджаць, нібы гэта новае слова ў мастацтве, даволі шмат. Значна меней здольных зрабіць сур'эзную акадэмічную работу, па якой бачна, што ты прафесіянал. Майстэрні якраз такіх прафесіяналаў і рыхтавалі.

— Як разумею, вы трымаецеся той думкі, што гэтыя майстэрні павінны быць адноўлены?

С.Г.: Абавязкова! Дарчы, з ліквіднага майстэрняў зніклі і фонды, якія там збіраліся. Кожны, хто заканчваў навучанне, пакідаў там адну работу. І ўсе яны па-свойму ўнікальныя. Дзе яны сёння, я не ведаю. Прынамсі, сваю работу не знайшоў — хача і шукаў. Добра, што ў свой час другі адліваў зрабіў. Калі хтосьці хачеў перавесці сваю работу ў бронзу, дык Міхаіл Андрэвіч гаварыў: “Не. Яна яшчэ не вартая”. А мне ён дазволіў. Упершыню такое здарылася за ўсю гісторыю майстэрняў!

ПРЫВАТНІК ДЗЯРЖАВЕ НЕ КАНКУРЭНТ

— Ці бывае так, што прайшоў конкурс, вызначылі пераможцу — а потым рэалізацыя праекта, які немагчыма адкуль з'явіцца?

С.Г.: Штосьці палобнае было з помнікам Ефрасінні для Полацка. У мяне нават недзе ёсць пратакол Манументальнага савета, які з гэтай сітуацыяй разбіраўся. Савет вы-

ватны замоўца замяніў дзяржаву?

С.Г.: Наўрад ці. Асоба з грашчыма можа тут дзяржаве дапамагчы, але не падменіць яе. Кожны манументальны аб'ект — гэта сур'эзныя фінансавыя ўкладанні. Метал, камень, бронза дорага каштуюць. І нават калі ў прыватніка знойдуцца такія грошы, ён мусіць дзейнічаць у межах дзяржаўнай культурнай палітыкі. Чым запайняць грамадскую прастору, якія скульптуры трэба ставіць, а якія нельга — гэта справа не канкрэтнай асобы, а грамады і дзяржавы, якая дзейнічае ад імя грамадства.

Разумееш, хто плаціць, той і замаўляе. У адпаведнасці са сваім густам. У Беларусі ўжо нямаюць аб'ектаў, замоўленых і аглачаных прыватнымі асобамі ці бізнесструктурамі. Называць некаторыя з іх мастацкімі не паварочваецца язык. Усе гэтыя бронзавыя сантэхнікі, дворнікі, пасажыры з чамаданамі...

— Такой гарадской скульптуры і ў Еўропе шмат...

С.Г.: У Еўропе гэта толькі дадатковы аздабленне грамадскай прасторы, арганізуюць якую ўсё ж такі помнікі выдатным асобам і манументы лёсавызначальным падзеям. У нас жа, пры наяўнасці пластыкі такога здзіўнавага кшталту, дасюль няма помнікаў Вітаўту, Каліноўскаму, Быкаву, іншым слаўным постацам нашай гісторыі і культуры. Атрымліваецца, яно не ў дадатак, а замест. А што перад вачыма, тое і светапогляды фарміруе. Такім чынам у свядомасці грамадства адбываецца падмена каштоўнасцей.

ЧАГО НЕ СТАЕ КРАІНЕ

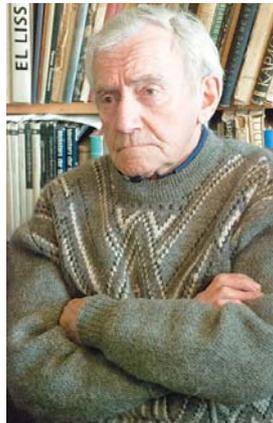
— У шэрагу праектаў вы суаўтары. Над чым уважлі працуе цяпер?

С.Г.: Нам прапанавалі зладзіць

Страта

Ён любіў мастацтва ў сабе

11 сакавіка ва ўзросце 95 гадоў пайшоў з жыцця адзін з класікаў беларускага выяўленчага мастацтва — скульптар Андрэй Заспіцкі. Нарадзіўся ён на Беласточчыне, на момант уз'яднання ягонага роднага краю з БССР яму было 15 гадоў. Тады ж яго сям'я пераязджае ў Мінск, дзе юнак робіць першыя крокі ў творчасці. Потым — вайна, эвакуацыя, спачатку праца на “рабочым фронце”, а затым і салдацкая служба. Вярнуўшыся з вайны, аднавіў мастацкую вучобу. Настаўнікам ягоным быў Аляксей Глебаў.

Так здарылася, што і ў станковай, і ў манументальнай пластыцы Заспіцкі працаваў у роўнай ступені паспяхова. Ягоная дзейнасць з'яўляецца прыкладам на час, калі — хай сабе і ў межах так звананага сацыялістычнага рэалізму — у Беларусі фарміравалася ўласная школа пластыкі, закладваліся асновы той рэалістычнай традыцыі, на грунце якой мы стаім і сёння, ад якой адштурхоўваемся ў творчых пошуках. Андрэй Міхайлавіч меў ганаровае званне Заслужанага дзеяча мастацтваў Беларускай ССР. Ён адзін з тых, чые творчыя дасягненні адначасна пачатку Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1976), а потым і Дзяржаўнай прэміі СССР (1977). Вышэй, як вядома, была толькі Ленінская. Мяркую — і гэтую думку падтрымліваюць калегі, якія добра ведалі Заспіцкага — што яму не хпіла зусім крыху, каб быць уганараваным званнем народнага мастака.

Хоць помнікі, да якіх Андрэй Міхайлавіч меў дачыненне, з'яўляюцца класікай, амаль усе яны зроблены ў суаўтарстве — з Анатолем Анікейчыкам, Львом Гумілеўскім, Іванам Міско, Мікалаем Рыжанковым, Аляксандрам Фінскім. У калектывнай працы ніколі не падліваюцца адсоткі ўдзелу. І поспех, і няўдача — адна на ўсіх. Занадта амбіцыйныя на такое не згаджаюцца. Тое, што Заспіцкі камфортна адчуваў сябе ў супраць з калегамі, сведчыць хіба пра адно: справу ён ставіў вышэй за славу. Пра такіх кажуць: “Ён любіў мастацтва ў сабе, а не сябе ў мастацтве”.

Ён спрычыніўся да стварэння сталічнага помніка Янку Купале і надмагілля Песняра на Вайсковых могілках, помнікаў Першадрукару ў Полацку і Адаму Міцкевічу ды Максіму Горкаму ў Мінску. Усе яны ўраджаюць гарманічнымі ладам і глыбокім асэнсаваннем духоўнай сутнасці згаданых асобаў. Падобна на тое, што Андрэй Заспіцкі і ягоныя калегі найперш натхняліся іх творами, а ўжо потым цікавіліся варункамі жыцця і рэаліямі матэрыяльнага асяроддзя.

Асобна варта нагадаць пра помнік маці-патрыётцы ў Жодзіне. Менавіта гэты твор быў адзначаны Дзяржаўнымі прэміямі Беларусі і СССР. Член яго аўтарскага калектыву Іван Міско згадвае:

— Спачатку мы працавалі паасобку, а потым, беручы да ўвагі складанасць тэмы, вырашылі аб'яднацца ў калектыв. У супольнасці прасцей знайсці патрэбнае рашэнне. Менавіта праз творчае сумоўе мы прыйшлі да высновы, што найлепшае месца для манумента маці, якая згубіла на вайне пяцёрку сыноў — гэта дарога Брэст — Масква. Бо сама дарога — помнік. Па ёй і ў адзін, і ў другі бок прайшла вайна. На дарогу праводзіць маці і ля дарогі сустракае. Таму ў манумента фактычна няма п'едэсталу, няма вялікай вертыкалі, на якую пастаўлены скульптуры. Гэта каб не аддзяляць помнік ад дарогі. Мы былі шчаслівыя, што Настася Купрыянава — маці герояў, якой на той момант было больш за сто гадоў — дажыла да адкрыцця гэтага мемарыялу. Потым яна раскавала нам, што пакуль налілі ногі, прыходзіла да помніка і размаўляла з бронзавымі постацямі сыноў як з жывымі людзьмі...

Творца, які мае непасрэднае дачыненне да такіх шэдэўраў, варты ўдзячнай памяці нашчадкаў. Хтосьці з мудрых навукоўцаў сказаў, што чалавечая жыццё — 70 гадоў. Усё, што звыш гэтага — бонус ад Госпада. Відца, някельскія тасункі былі ў мастэра Андрэя з Небам, калі звыш згаданай мажы яму пераплава аж чвэрць стагоддзя. Узрост, канешне ж, даваўся ў знакі, але да самага канца майстэрня заставалася для скульптара другім домам. Апошняя з вядомых работ мэтра — надмагільны помнік Міхаілу Савіцкаму на Усходніх могілках.

Па словах Івана Міско, у апошнія гады жыцця Андрэй Заспіцкі любіў працаваць па начах. Ставіў у майстэрні пласцінку з класічнай музыкай — Шуберт, Моцарт, Бах, Бетховен — і браўся за працу. Мабыць, у гэтай музыцы ён чуў водгулле вечнасці. Той вечнасці, да якой цяпер ужо належыць і сам...

Пётра ВАСІЛЕЎСкі
Фота Юрыя ІВАНОВА

зноў жа далі якісь месяц на распрацоўку!

Скульптуру, якую прызначылі найлепшай, мяркуюць ставіць ледзь не на зямлі. З такой кропкай яна будзе ўспрымацца толькі фрагментарна. Кропкі агіляць з далёкай адлегласці ўвогуле не прадумань.

— На вашу думку, ці не было б лепей, каб замоўца наўпрост выходзіў на аўтара, які мае аўтарытэт і досвед?

С.Г.: Ды не, конкурсы патрэбныя. Але адбор членаў журы і экспертных камісій павінны быць даволі жорсткім, каб трапілі ў гэтыя структуры людзі не столькі статусныя, колькі дасведчаныя.

МАЙСТЭРНІ, ЯКІЯ ЗНІКЛІ

— А мо для ацэнкі праектаў, якія прадастаўляюць на конкурсы, і не трэ-

зяджаў на месца і прыняў пастанову гэты помнік прыбраць. Але ён і дасюль стаіць.

— На вашу думку, ці павінны творца адчуваць на сабе чыйсьці ўплыў — або ён мусіць быць незалежным, самадэятковым?

Л.Г.: Калі я працаваў у акадэмічных майстэрнях, бывала, збіраліся мы — я, Міша Савіцкі, Жора Паліўскі — і пра мастацтва размовы вялі. Задаў некае пытанне калегам: “А для каго вы працуеце?” Міша і Жора алказваюць: “Для народа!” А вось я працую толькі для сябе! І мо каму з народа гэта даспадобы прыйдзецца. Так што я незалежны чалавек. Але, нагадаю, усё жыццё вучуся.

— Калі гаворка ідзе пра манументальную ці дэкаратывную скульптуру ў грамадскай прасторы, ці можа пры-

выставу ў Купалаўскім музеі. У экспазіцыю ўвойдуць і твораў, якія мы ўжо паказвалі, будучы і новыя работы. У прыватнасці, бацька робіць партрэт Ларысы Геніюш. За назву ўзяты такі яе радок: “Думы мае думы, раненыя крылі”. Іншыя работы таксама натхнёныя беларускай паэзіяй — “Мадонна” паводле Багдановіча, “Явар і каліна” паводле Купалы...

— Каму ў Беларусі трэба паставіць помнікі ў самы бліжэйшы час. Ягога мастацкага аб'екта нам не хпае, каб сабе нашай адчуваць?

Л.Г.: Манумента Незалежнасці. На плошчы перад Палацам Рэспублікі. Там, дзе цяпер ёлкі пад Новы год ставяць, павінны быць галоўны манумент дзяржавы.

С.Г.: Згодны з бацькам.

У гэтай вёсцы, да якой прылягаюць некалькі пасёлкаў, папярэдні раз я быў прыблізна паўтара гады таму. Аднак у мінулы прыезд мне не ўдалося сустрэцца з чалавекам, які меркаваўся на ролу каментатара мясцовага культурнага жыцця. Віна ў тым ляжала на мне, за што і каюся. На гэты раз усё зраслося. Прычым мы з ім вырашылі абмысціцца без рэцэнзіі: я проста пазнаёмлю вас з гэтым дзіўным, яркім, таленавітым мужчынам драматычнага лёсу. А заадно давайце з вамі паглыбіцца, што і як змянілася ў рабоце ўстаноў культуры Обчына за такі, здавалася б, невялікі адмежак часу.

Алег КЛІМАЎ / Фота аўтара
Мінск — вёска Обчына Любанскага раёна — Мінск

Бібліятэчны міні-музей "Спадчына" ідзе ў рост...

Апаратура ў доме Анатоля Кісяля.

Так трымаць, Обчын!

ГРАЙ, МУЗЫКАНТ!

Анатолю Кісёлю жыве ў пасёлку Горкі. З мамай. Шчыра прызнаюся, сэрца сціскалася пры выглядзе таго, як яна ктыпала па хаце, сядзела, нізка схіліўшы галаву і апусціўшы натруджаныя рукі, глядзела на сына, гатовая ў любы момант яму дапамагчы. І яшчэ доўга па дарозе ў Мінск мяне не адпускала. Часам і дасюль, калі я раптоўна ўспамінаю гэтых прыгожых і мужных людзей, у мяне нешта ў душы абрываецца.

Музычную творчасць сваю ён выкладае ў інтэрнэт, а вось літаратурная захоўваецца ў нататніках і сшытках. Да яе выдання справа яшчэ не дайшла (сёе-тое змешчана ў "павуціну", але вельмі мала). Аднак — усё наперадзе, утвўнены Анатоль Цімафеевіч. Дарэчы, а раптам сярод вас знойдзецца той, хто мог бы паспрыць выпуску хоць бы адной яго кнігі, няхай нават невялікага аб'ёму і накладу. Адгукніцеся, выйдзіце з ім на сувязь!

Бясконца пакутую я за яе... Дзякуй асобным алкажным работнікам, якія на мяне не забыліся: такім, як Аляксандар Рамановіч, Валерый Берднікаў, Аляксандр Бондараў з Салігорска. Так у мяне з'явілася машына з ручным кіраваннем і саксафон. Тварыць хочацца, больш тварыць. Сілы б мне хто дадаў. Але рабляю што магу. І абавязкова буду сачыняць ды спяваць. Можна, яшчэ алзін гармонік зраблю, у дадатак да таго, які збіраў з дапамогай сябраў 17 гадоў!

пачытаць і прыходзяць. Пагартуюць часопіс, нешта знойдуць цікавае для сябе і бяруць яго дадому. Затое расце экспазіцыя этнаграфічнага міні-музея "Спадчына", размешчанага ў адным з пакояў бібліятэкі. Яго гаюўная мэта — "выхаваць цікавасці і ўвагі да гістарычнага мінулага свайго краю". Тут праводзяцца заняткі па краязнаўстве для навучэнцаў школы і дзетак з садка, праходзяць экскурсіі. Шмат мерапрыемстваў

жніўны абрад, правялі на гэтую тэму майстар-клас, паглядзелі, як такія абрады праходзяць у суседзях. І яшчэ пра абрады. Сярод задач, якія сталі ў мінулым годзе перад ДНТ, было і правядзенне такіх імпрэз на платнай аснове. Усё ажыццявілася! У выніку і заказчыкі засталіся задаволеныя, і "калейку" ўстанова зарабіла ў рамках выканання плана платных паслуг. — У 2018-м асноўнымі мерапрыемствамі, якія па-

правільна, больш дакладна гэта паднесці, паказаць. У мінулым годзе ДНТ правёў каля 200 мерапрыемстваў. Павялічылася колькасць дзяцей, якія наведваюць гурткі ўстановы — прычым ахвотных папоўніць іх шэрагі было столькі, што "давалося" арганізаваць цэлы фальклорны калектыв! — Быццам бы радавацца трэба, — смяецца спадарыня Савошка, — але ж і план платных паслуг павялічыўся! Ды і мы, вядома, вельмі задаволеныя тым, што да нас прыйшлі новыя дзяўчынкі і хлопчыкі. І за іх саміх — што б хто ні казаў, а цягне падлеткаў да культуры, — і за бацькоў, якія разумеюць усю важнасць таго, каб дзеці іх развівалі ўсебакова. Ёсць сякія-такія зрухі і ў плане матэрыяльна-тэхнічнай базы. Блілі заменены некалькі дзвярэй (на чарзе — устаноўка новых вокнаў), набыты два мікрафоны. — У тым артыкуле пра нас вы напісалі, што варта было б акульгурыць тэрыторыю вакол нашай установы, — пачуўшы гэтыя словы Людміла Міхайлаўна, я напружыўся, і не дарма. — Маўляў, сціраў яна выкладзе. Але зімой так усё глядзіцца! А ў цёплую перу года ў нас тут клумбы, кавуцкі — сусьляная прыгажосць! Думаю, і не трэба ніякіх альянак або іншых элементаў каля будынка ўзводзіць.

Анатолю Кісёлю: "Абавязкова буду сачыняць і спяваць!"

Людміла Савошка: "Мы вельмі задаволеныя тым, што да нас прыйшлі новыя дзяўчынкі і хлопчыкі!"

Вольга Драбшэўская каля стэнда з літаратурай і матэрыяламі па краязнаўстве.

Сцены сваёй роднай хаты спадар Кісёль часам пакідае: зраюцца ў яго, як я ўжо згадваў, вязаныя запісы ў студыі. Хай і зрэдку, але ён працягвае выступаць на розных імпрэзах. Пэрыядычна яго запрашаюць з творчымі сустрэчамі ў школы.

Анатолю Кісёлю быў жанаўца, але разыходзіўся з жонкай яшчэ да аварыі. У яго двое дзяцей — сын і дачка, якія жывуць у Мінску. Пра бацьку і яго бяду яны памятаюць, дапамагаюць з ёй неяк спраўляцца.

— Як маё самаадчуванне? — Анатолю Цімафеевічу пытаецца быццам не мяне, а сябе. — Па-рознаму. То прыхопіць, як сёння ноччу — "хуткую" выклікалі. То маркошціцца пачынаю. А пагляджу за акно — тлушчкі співаюць, добра, настрой падмаецца. Жывуць ж людзі і са здаровым горш, чым маё. Мамае вылікая падзяка.

ІНТЭРНЭТУ ПАКУЛЬ НЕ ДАЧАКАЛІСЯ

— У прыныцпе, усё правільна бы мінулым разам напісалі пра наш бібліятэку, — пахваліла мяне яе кіраўнік Вольга Драбшэўская. — Але вось каб я сядзела ды склаўшы рукі толькі і чакала, калі да нас на сустрэчу з чытацкамі завідуць пісьменнікі — гэтага няма. Прыедуць — выдатна, не прыедуць — ну што ж... Але яны так ці інакш да нас "прыязджаюць" — праз новыя кнігі!

Камт'югата і, адпаведна, інтэрнэту пакуль ва ўстанове так і не з'явілася. Аднак неўзабаве ім абяцваюць забяспечыць. Сярэдняя штодзённая наведвальнасць засталася на ранейшым узроўні — дзесьці чалавек. — Падпісваюцца сёння на перыёдычныя людзей усё менш, — паведамляе бібліятэкар. — Вось да нас яе

цягам мінулага года малой радзімы было прысвечана менавіта Обчыну і Любаншчыне. — Што асабліва прыемна, — адзначае Вольга Анатольеўна, — музей наведвае і дарослае насельніцтва нашай вёскі. Вядома, завітваюць і тыя, хто прыязджае да нас на лета.

— Што асабліва прыемна, — адзначае Вольга Анатольеўна, — музей наведвае і дарослае насельніцтва нашай вёскі. Вядома, завітваюць і тыя, хто прыязджае да нас на лета.

АБРАДЫ ЗАМЕСТ ДЫСКАТЭК

Падчас папярэдняй сустрэчы загаліцца Дома народнай творчасці Людміла Савошка не стала адкрываць мне ўсе карты — куды ў 2018-м закіне гасцёрныя межы шлях фальклорны гурт гэтай установы "Павалякі". Аказалася, што ў Польшчу калектыв выбраўся — аж на тыдзень на фестываль "Алень па бору ходзіць" у Бельску-Падльскім. Там удзельнікі ансамбля заздалі

паўнялі наш спецраунак, сталі ўжо не дыскатэкі, а канцэртная і абрадавая дзейнасць, — інфармуе загаліцца.

— Для гэтага амаль усё ўжо зроблена, — працягвае "справаздачу" мая суразмоўца. — Можна, яшчэ трэба дадаць абрадавыя элементы, якія адпавядаюць вызначаным стравам. Пяпер вось думаем, як больш

Вось такія "цуды" албываюцца ў Любанскім раёне. З іншых сельскіх устаноў культуры ледзь не стопн даносіцца — такіх кіраўнікі наракаюць на недабор у фарміраванні. А ў Обчыне ад тых, хто хоча далучыцца да народнага мастацтва, албою няма. Значыць, нешта такое асабліва ўмеюць прыдумваць падзвіжнікі мясцовай культуры! Дзякуючы гэтаму пры агульным змяншэнні колькасці жыхароў, нахадзіцца раней не задзейнічаныя людскія рэсурсы — ты, хто жадае засвойваць нацыянальныя традыцыі, абрады, песні, танцы. І ўдвая прыемна, што гэта зусім яшчэ юныя людзі. Так трымаць, Обчын!

Ліст з рэдакцыі

“Стан свядомасці ВЫЗЫВАЕ...”

Атрымаўшы допіс, я ўважліва перачытаў артыкул Алега Клімава.

Потым яшчэ раз.

І вельмі здзіўся. Мне нават падалося, што гэта ўжо мой “стан свядомасці” пачаў “вызваць пытанні”.

Бо ў мяне складалася ўражанне, быццам гутарка вядзецца пра два розныя артыкулы двух зусім розных Алегаў Клімавых.

Ілья СВІРЫН

Адзін з іх (той, які і з’яўляецца журналістам “К”) шчыра апісвае рэаліі культурнага жыцця невялічкага паселішча. Прычым апісвае пераважна са слоў інсайдэраў: як няцяжка заўважыць, простая мова ў тэксце пераважае. Закранае зладзённыя бадай для ўсіх рэгіёнаў праблемы. Не пяс дыфірамбаў, але “нязлым ціхім словам” згадвае пра мясцовую культуру, якая “энтузіястамі накіроўваецца, энергіяй энтузіястаў дыхае, ідзе да людзей і да бром...”

Карацей, артыкул як артыкул. Такія ў нас у кожным нумары.

А вось другі Алег Клімаў актыўна “шукіе негатыў”, абражае шчырых рупліўцаў спадчыны, праяўляе абьякаваць, хлусіць, а людзей, якія робяць добрую справу, папросту “не заўважае”...

Ён дайшоў нават да таго, што назваў славуітую ткачыку раёна Марыю Малахвей вышывальчыцай — і з гэтай нагоды аўтару ліста “вельмі крыўдна і сорамна”. Вось такі гэта Клімаў-2! Добра, хоць наш Клімаў нікога вышывальчыцай не называў: ён проста згадаў, што спадарыня Марыя вядзе гурток ткацтва і вышывкі.

Таму спрачана за аўтарам ліста вельмі цяжка. Ну вось глядзіце. У ім свяржжаецца: “Зусім хлусня, што імат хто ўжо “сядзіць на валізках”, каб уцячы з вёскі. Што ім не да культуры. Хочацца спытаць у Алега Клімава, дзе вы такое бачылі?”

Зразумела, нідзе не бачыў. Бо ў артыкуле ёсць толькі фраза “Мне часам здаецца, што імат хто ўжо “сядзіць на валізках”. Здаецца! Прычым — NB! — здаецца так не самому журналісту, а мясцовай жыхарцы Іне Блашчаніцы, якая падзялілася сваёй шчырай трывогай за родную вёску ды яе традыцыі.

Або вась у лісце напісана, што малая наведвальнасць імпрэзаў у сценах Цэнтра культуры і добры попыт на выязныя канцэрты — гэта “асабісты погляд аўтара”. А насамрэч у артыкуле Алега Клімава далезнае свяржжэнне належыць дырэктару Цэнтра культуры і народнай творчасці спадарыні Вілента. Прычыну браку ўвагі публікі далей па тэксце пераканана тлумачыць спадарыня Малахвей: “Людзі ў нас настолькі заняты сваёй справай і праблемай, што ім не да мерапрыемстваў”, “толькі б да тэлевізара дабрацца”. Знаёмая карціна.

Магчыма, Перхавічэй гэта і не датычыць. Можна, гэта той аазіс, якому агульныя трывожныя тэндэнцыі не ўласцівыя, і людзі там аддаюць перавагу не тэлевізару, а жывым зносінам і народнай песні. Зрэшты, апошняе не так і складана правярць і народнай песні. Зрэшты, апошняе не так і складана правярць і народнай песні. Зрэшты, апошняе не так і складана правярць і народнай песні. Зрэшты, апошняе не так і складана правярць і народнай песні.

Паводле далзеных Галоўнага статыстычнага ўпраўлення Брэскай вобласці, насельніцтва Баранавіцкага раёна ўсяго за дзесяць гадоў зменшылася амаль на траціну — з 43 да 30 тысяч. Падазраю, і ў канкрэтным населеным пункце гэтага раёна дынаміка падобная. Ды і не ў ім адным. Такое — літаральна паўсюль. І ні для каго яно даўно не сакрэт.

Цалкам магчыма, што традыцыйнае ткацтва ды абрады ў Перхавічах сапраўды ўнікальныя. А вось праблемы — зусім не. Праблемы тыя самыя, што бадай і па ўсёй краіне.

Вядома, тыя праблемы можна проста не заўважаць. Можна ўпарта свяржжаць, нібы ўсё ў нас у шакалдзе, і вылузтвацца са скуры, каб стварыць прывабную карцінку. Але каму з таго будзе лепей? Гэта тое самае, што не лямчыць зубы.

Менавіта таму праблемы вёскі пастаянна ўздымаюцца на самым высокім узроўні. Таму Прэзідэнт дзяржавы абвясціў акцыю Год малой радзімы — пры гэтым, увесь час патрабуючы ад ідэалагічных работнікаў (якімі ў той ці іншай меры з’яўляюцца і журналісты дзяржаўных СМІ) шчырасці ды прышчыповасці.

“Я не скарджуся, а проста канстатую факты”, — такія словы спадарыні Вілента прыводзіць у артыкуле Алег Клімаў. Думаю, гэтакім чынам мы ўсе і павінны рабіць. І работнікі культуры, і журналісты. Канстатаваць, аналізаваць і шукаць магчымыя тэмы факты і тэндэнцыі змяніць да лепшага.

Па каналах сістэмы міжведамаснага электроннага дакументазварота ў рэдакцыю “К” прыйшоў ліст ад імя начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Баранавіцкага райвыканкама Аксая Шчэрба — але чамусьці без яе асабістага подпісу і не завераныя пячаткай, чаго вымагае Закон Рэспублікі Беларусь “Аб зваротах грамадзян і юрыдычных асобаў” ад 18.07.2011 № 300-3. У лісце свяржжаецца, што артыкул “Пытанні з адказамі і без” (“К”, № 5 за гэты год) “не адпавядае сапраўднасці. А стан свядомасці карэспандэнта Алега Клімава вызывае пытанні”. У звязку з чым аўтар допісу просіць нас “прыняць адпаведныя меры і размясціць у газеце “Культура” артыкул-абвяржэнне”.

Сам артыкул прыкладаўся — праўда, чамусьці, таксама не падпісаны. Зрэшты, няцяжка здагадацца, кім напісаны гэты, фактычна ананімны, ліст.

І хоць дакументы былі аформлены з парушэннем заканадаўства, мы вырашылі змясціць сам артыкул у поўным аб’ёме, а таксама невялікі каментарый ад рэдакцыі.

Ліст у рэдакцыю *

Адказы без пытанняў

30 лістапада 2018 года аполове дванацатага гадзіны ў Перхавіцкім Цэнтры культуры і народнай творчасці Баранавіцкага раёна сабраліся ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці, майстры народнай творчасці. Прыбраліся ў самабытныя прыгожыя касцюмы, якія зрабілі сваімі рукамі: выткалі спадніцы і фартухі, пашылі кашулі, аздобілі іх прыгожай традыцыйнай вышывкай. Усе з нечарпненнем чакалі сталічных гасцей. Трохі хваляваліся, бо павінны былі прыехаць карэспандэнт газеты “Культура” Алег Клімаў і супрацоўнікі тэлеканала БТ-3 з вядучай Аксанай Вечар, каб зняць абрад “Заручыны”. Напярэдадні А. Клімаў патэлефанаваў мне, каб я знайшла яму для размовы майстроў, з якімі можна весці гутарку пра народную творчасць і традыцыі. Таму я і запрасіла на сустрэчу вядомых нашых ткачыц: Малахвей Марыю Сямёнаўну і Блашчаніцу Іну Сяргеюну.

І вась адбылася доўгачаканая сустрэча. Адрэза, як госці ўвайшлі ў ЦК і НТ, усіх вельмі ўразіла прыгожасць устаноў культуры. Шаноўны Алег Клімаў так і сказаў, што ні ў кожнай вёсцы такая ёсць.

Я пахвалілася, што ў 2010 — 2011 гг. у нас быў зроблены касметычны рамонт, аздоблена сцена. Прыгожыя вялікія ручнікі, вытканыя нашымі майстрамі, гарманічна спалучаюцца і дапаўняюць вопратку сцэны. Стараемся падтрымліваць гэты парадак і чысціню: падфарбоўваем, падбываем намагаючыся супрацоўнікаў ЦК і НТ. А фарбы, пэндзлі і іншыя матэрыялы набываюцца за сродкі аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі. А хіба ж мы не павінны падтрымліваць парадак і ачагу культуры, асабліва ў Год малой радзімы? Цэнтр — гэта ж наш другі дом. І працоўны калектыв у мяне вельмі добры, кожны чалавек адказны, добрасумлены, акрамя таго і таленавіты. На гэтым уся наша размова і скончылася.

Калі пачыналі здымаць абрад “Заручыны”, хацелася звярнуць увагу карэспандэнта на нашы касцюмы, якія, як я ўжо казала, мы самі шыем, тчэм, вышываем. Та-

му нам і не патрэбны “прыгожыя, якасныя тканіны”, якія “у крамах прадаюцца”. А ў выніку, у артыкуле атрымалася, што “даводзіцца шыць і перашываць касцюмы з таго, што ёсць пад рукой”. Мы робім усё для таго, каб захаваць свой строй, сваю тэхніку вырабу адзення, ручнікоў... І ні пра які грашовы транш размовы не было. Пра спонсараў гаварыла, што ў былыя гады былі багатыя спонсары, яны дапамагалі прыдбаць адзенне сцэны. Вось каб і цяпер такія былі, было б вельмі добра.

У размове з карэспандэнтам я не гарачылася. Інтэрв’ю ён у мяне на самой справе і не браў, тым больш пра рамонт будынка зусім не брэяць гутаркі. Ні “пра сем”, ні пра дзесяць, ні пра пятнаццаць гадоў і, наогул, ні пра якое фінансаванне размовы не вялося. Я была занята казаннямі абрада “Заручыны”.

Вельмі крыўдна, што не дасканала напісана пра калектывы, якія ў нас працуюць. У Цэнтры працуюць 8 клубных фарміраванняў. Работа вядзецца ў асноўным у фальклорным напрамку, па захаванню народных традыцый і абрадаў. А шаноўны карэспандэнт піша, што ў ЦК і НТ працуюць “...некалькі вакальных і танцавальных дарослых і дзіцячых калектываў, у творчасці якіх знаходзіцца месца і... беларускім фальклорным нумарам”.

Зусім хлусня, што шмат хто ўжо “сядзіць на валізках”, каб уцячы з вёскі, што ім не да культуры. Хочацца спытаць у Алега Клімава, дзе вы такое бачылі? А тое, што ў абрадзе “Заручыны” прымалі ўдзел 15 дарослых людзей, удзельніцаў фальклорнага калектыву “Сяброўкі”, песні якога гунаць па ўсёй акрузе і нават на мерапрыемствах рэспубліканскага ўзроўня. Ім таксама не да культуры?

Пры ЦК і НТ працуюць дзіцячы фальклорны калектыв “Крынічка” — удзельнік абласных фестываляў “Берагіня” і “Таночак”, тэатр малых формаў “Вясцоўцы” — пастаянны ўдзельнік абласнога фестываля “Спораўскія жарты”. Што, і ім не да нашай спадчыны, не да культуры?

Нажаль, нічога не напісаў Алег Клімаў пра абрад “Заручыны”, што ў гэты дзень здымалі супрацоўнікі тэлеканала БТ-3. У абрадзе гучалі не проста фальклорныя песні, а аўтэнтычныя, запісаныя і захаваныя ў нашай мясцовасці. Нічога не напісаў і пра людзей, якія здымаліся ў абрадзе.

Што ў ЦК і НТ не ходзяць людзі, а ў другіх вёсках, калі прыязджам з канцэртм “поўны аншла” — асабісты погляд карэспандэнта.

Далей. Спускаемся з калектывам з другога паверху, каб прадоўжыць здымку на вуліцы. Пераважна Алег Клімаў здумаў спытаць проста на прыступках пра платняць паслугі. Я адказала, што план выконваем і ў асноўным, канцэртамі. Больш ніякай размовы пра дэбаты “на нарадах работнікаў культуры, якія праводзяцца ў Баранавічах” і блізка не было.

Я не чула, аб чым размаўляў карэспандэнт з Марыяй Сямёнаўнай Малахвей, але вельмі крыўдна і сорамна перад славуітай ткачыкай нашага раёна, якая прывозіла дыпломы І ступені з Рэспубліканскіх конкурсаў, што ў артыкуле Алега Клімава, яна раптам становіцца вышывальчыцай...

Блашчаніца Іна Сяргеюна — вучаніца Малахвей М.С., ткачыка, энергічная і добрасумленая жанчына, таксама прыйшла размаўляць пра сваю творчасць. Яна пасіла яго падпісы да ткацкага станка і весці размову там (як расказала мне Іна Сяргеюна). Але не захацеў карэспандэнт нават размаўляць пра тое ткацтва і навогул ісці на другі паверх да ткацкага станка. Затое напісаў, што ткацтва “чэзне”. А нічога, што ў такой маленькай вёсцы тры самабытныя ткачыкі і ўсе тры працуюць у ЦК і НТ, а чацвёртая (вучаніца Малахвей М.С.) працуе ў раённым цэнтры рамёстваў?

Мне здаецца, што прыехаў у Перхавічы Алег Клімаў, каб знайсці негатыў у рабоце ЦК і НТ. Не знайсцішоўшы, сам абазначыў “агульныя праблемы”. Дык вась, што я вам скажу: “Праблемы ў лёсе кожнага чалавека, у рабоце кожнай установы культуры, ды і цалкам у кожнай сферы дзейнасці нашай краіны — былі, ёсць і будуць! Але вырашаліся, вырашаюцца і будуць вырашацца!” Толькі крыўдна мне, што не заўважыў Алег Клімаў самага галоўнага — як гэта не проста і складана захаваць народную спадчыну, беларускія абрады і традыцыі нашых продкаў, родную мову, не заўважыў і тых людзей, хто займаецца гэтай справай.

Вось так працуюць карэспандэнты газеты “Культура”.

*пунктуацыя і арфаграфія аўтара ліста захаваныя.

Аладка Смятанаўна і гаражны Мужчына

Плён працы бабруйскіх майстроў-рамеснікаў.

Яшчэ не паспелі даесці блін і выцерці падбародзе ад масла, а ўжо трэба рыхтавацца да чарговай падаеі, на гэты раз — фестывальнай. Яна — нібыта вітамінны напой: узбадэравае, пазбаўляе рэшткаў зімовай санліваасці, надае радасці абноўленага светаўспрымання. Ключавае слова тут — “абноўленага”. Не павінны доўжыць сваё існаванне фестывалі-блізняты. Мастакі ведаюць: з кепскага зыходніка добрая копія не атрымаецца. Абсалютна самастойны твор — так, а прыстойны дубль — аніколі. Думаю, да месца тут рэцэпт ад Булата Акуджавы: “Перекройте всё иначе!” Мастацтва думання — гэта як мастацтва кройкі і шыцця. А ідэя — непараслае зернека, з якога і вырошчваецца фест. Калі догляда дбайны — і “расліна” атрымаецца шматгадовай, здатнай на развіццё і ўдасканаленне.

Бабруйск — зачараваны рамесніцкім чарадзействам горад.

Ліда: апетытная Аладка Смятанаўна.

Сціхае свет, калі спяваюць ветэраны. XXV фестываль народнай творчасці ветэранскіх калектываў Гродзеншчыны.

Надзея Гутнікава з Віцебска рэканструявала строі народнага адзення.

Яўген РАГІН

У аграгарадку **Гальшаны**, што на **Ашмяншчыне**, канцэрт для жанчын назвалі “Мілья! Родныя! Ненаглядныя!” Уся вечарына, як сцяважэраюць супрацоўнікі аддзела метадычнай работы Ашмянскага РЦК, стала прызнаннем у любові. Услед за гэтым мерапрыемствам албюсы іншыя, не менш значнае: прайшло пасаджэнне раённага аркамітэта па падрыхтоўцы да юбілейнага, дзясятага фестывалю сярэднявечнай культуры “Гальшанскі замак”. Як паведамляе намеснік дырэктара раённага цэнтру культуры Марта Чарнышова, у рабоце пасаджэння прынялі ўдзел не толькі работнікі культуры, але і прадстаўнікі лясгаса, мясцовай сельскагаспадарчай арганізацыі, філіяла аблспажыўсаюза... Фэст адбудзецца 18 мая. Часу засталася не так і шмат. Таму цяпер вельмі

аператыўна выбіраюцца хэд-лайнеры свята. Пачынаецца прыборка ў самім аграгарадку і ля замкавых сценаў — фрагментарная рэканструкцыя якіх, дарэчы, працягваецца. Не так даўно зроблена металічная лесвіца, па якой неўзабаве можна будзе трапіць у адноўленую звонку паўночную вежу. Па-новому будуць выглядаць не толькі ўладанні Сапегуў, але і яны самі... Калісьці, памятаю, гэты фэст хацелі назваць Фэстывалем прывідуў. Пабаяліся метафізікі. А дарэмна: часам яна больш рэальная, чым ява. Вельмі натуральна выглядае і гастронамічная карта фэсту, на якім можна будзе паचाствацца мясцовымі гістарычнымі стравамі: пернікам і смажаным парасём. Чакаць засталася нядоўга. Вось работнікі культуры з Ашмяншчыны не пабаяліся раскрыць свае, так бы мовіць, фестывальныя карты. А ў іншых раёнах як справа з падрыхтоўкай вяснавых фэстаў? Пакуль невядома. А шкада, бо выніковаць папярэдний рэ-

кламы яшчэ ніхто не адмяняў. І зноў **Ашмяншчына**. У вёсцы **Будзёнаўка** прайшоў першы ў гэтым годзе вяснавы канцэрт. Шоу-праграма называлася “Вясна радуе нашымі тварамі”. Нават аркестр паграцінай часткі ўступіў. Уявіце: вясна, аркестр, жаночы ўсмешкі... Што яшчэ трэба для таго, каб пачаць тварыць? Рэха Масленіцы з **Ліды**. Натуральна, дзея разварочвалася ля замка. Мірска-карэліцкая практыка паказала, што традыцыйныя абрады ля замкавых муроў і вока турыста радуюць, і больш вобразна нават для мясцовых выглядаюць. Бо замак — сімвал не толькі непахіснасці, але і нязмушанага жыцця з самымі рознымі праявамі народнай мудрасці і радасці. Вы пагадзіцеся са мной, калі пачуеце, як назвалі работнікі культуры Лідчыны новы персанаж сваёй Масленіцы: Аладка Смятанаўна Білінова. Вельмі прыемная і апетытная па ўсіх адносінах жанчына! Дзве сур’ёзныя выставы

падрыхтаваў **Віцебскі** абласны метадычны цэнтр народнай творчасці. Вядучы метадыст установы Ала Ляўкіна распавядае: “*Абласная велікодная выстава “Светлы дзень” прэзентавала творы ўзорнага арнаментальнага і ажурнага вязання, зробленыя з выкарыстаннем стерадыніх тэхнік, узоры валююнага рамяства, пастыку з лямцу і вязанага тэкстылю. Другая выстава — персанальная. Яна называецца “Рэканструяванне строі народнага адзення з’яўшаюў Віцебскага павета ў пачатку XX стагоддзя Надзея Гутнікавай”. Яна — метадыст-майстар Віцебскага раённага цэнтру народнай творчасці рамяства “Абраджэнне”. Скопчыла Віцебскі дэяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт, стаўшы дэзыйнерам касцюма і тканін. Перамагала ў конкурсах на Кіпры, у Італіі, Славеіі... На выстаўе экспануецца некалькі калекцый мужчынскіх і жаночых касцюмаў, абноўленых па выдрабах-арыяналах з фондуў Віцебскага абласнога краязнаўчага музея і Краязнаўчага музея*

горада **Вялікія Лукі Пскоўскай вобласці**”. Вельмі імпэтна адстойвае жыццёвую прастору для свайго **стаўлінага** клуба “Прырода і фантазія” Аляксандр Ляўко. Як вы памятаеце (пра клуб у аглядзе пошты “К” згадвалася ўжо не аднойчы), таворка ідзе пра суполку самабытных існуючых мастакоў, якія ладзяць свае выставы па гарадах Беларусі (летас ужо 60-я па ліку адбылася ў Лагойску). На сённяшні дзень “Прырода і фантазія” атабарылася ў 10-і дзіцячай бібліятэцы Мінска — дзе будзе радава бачыць кожнага, каму цікава жывая ды арыгінальная творчасць яе сяброў. Лепшыя ветэранскія харакавыя калектывы, якія прайшлі адборачныя туры ў раёнах і гарадах **Гродзеншчыны**, прымуць удзел у XXV абласным фестывалю народнай творчасці ветэранскіх калектываў. Па традыцыі дзея, што павышае сацыяльны статус людзей пашанотнага ўзросту, адбываецца ў двух раённых цэнтрах вобласці: сёння — у Іўі, а 17 сакавіка — у Ваўкавыску. А ў **Ганцавіцкім** раённым доме рамяства албюсы пасаджэнне народнага клуба майстроў народнай творчасці “Багач”. Адкрылася і выстава “Таленты Багача”. Клуб быў створаны ў 1996 годзе, у яго склад уваходзяць 25 самадзейных майстроў, розных па ўзросце, прафесіі і кірунку творчасці. Але аб’ядноўвае іх любоў да беларускай традыцыі. Ткачыкі Ульяна Віннік, Ніна Казак і ганчар Віпаль Шапавіч — народныя майстры Беларусі. Сябрам Саюза

майстроў РБ стала вышывальшчыца **Марыя Муха**. На мінулым тыдні клуб пацвердзіў званне народнага. “*Дзякуючы нашым майстрам, — піша малодшы навуковы супрацоўнік Ганцавіцкага раённага дома рамястваў Наталія Білімава, — абраджаюцца такія віды дэкартаўна-прыкладнага мастацтва, як маляванне дыяноў, ткацтва ручнікоў, пасоў, вышыўка традыцыйных арнаментаў, вьцінанка, ганчарства, разьба на дрэве, пляценне паўкоў, аплікацыі з саломкі*”. Тэму працягвае супрацоўніца аддзела мастацкай творчасці Палаца мастацтваў **Бабруйска** **Наталія Кулікова**. Яна напісала пра тое, што ў горадзе на пачатак гэтага года зарэгістравана каля 700 рамеснікаў. Прыкладна палова — майстры народнага дэкартаўна-прыкладнага мастацтва. Палац з імі вельмі сябруе. Больш за тое, аддзел з’олеў талце цэнтрам па раскрыцці талентаў. Апошні прыклад — **Сяргей Сіліч**, які ў свой час скончыў Бабруйскі прафесійна-тэхнічны каледж і стаў рэчыкам-інжурстатам. Сяргей у сваёй дзейнасці зрабіў стаўку на дасканаласць мэтрыялу і колеру. Густ, талент і далікатны падбор фурнітуры зрабіў стыль рамесніка пазнавальным. Кухонны інвентар, кудфы, драўляныя арэлі, лаўкі зроблены з захаваным народным традыцыям. І ў той жа час — гэта вельмі сучасныя, фірмовыя рэчы. 23 майстры з Бабруйска — сябры рэспубліканскага Саюза майстроў народнай творчасці. Адным з іх стаў і **Сяргей Сіліч**. І напрыканцы — падборка бліш-навін ад аддзела метадычнай работы **Смаргонскага** раённага цэнтру культуры. У **Сольскім** доме культуры рэалізуецца праект “Дзень нараджэння ў клубе”. Ахвотным быў прапанаваны вечар апаханьку пад гармонік. Работнікі **Кроўскага** ДК наладзілі песенны конкурс “Для тых, хто малоды сэрцам і душой”. **Бялюшчыцкі** дом культуры прысвяціў агляд-конкурс “Расчыненне акенца творчасці” 75-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Незвычайную назву для канцэрта прыдумалі ў **Залецкім** доме культуры. “Мужчына і гараж” — гэта даніна павягі моцнаму полу, які з’олеў не толькі жонку дагледзець, але і машыну. **K**

Да гукання і сустрэчы вясны нашы продкі заўсёды далучалі дзяцей. Можа, і цяпер варта, каб дзеці назіралі прыход вясны, цягла, сонейка, сустрэкалі птушак песнямі і заклічкамі. І такім чынам вучыліся цаніць прыроднае асяроддзе, у якім жывуць, засвойвалі дыялекты роднай мовы і праяўлялі свае творчыя здольнасці. Пакуль што гэта робяць хіба што ў асобных нашых вёсках. Там, дзе веснавым абрадам і звычаям нададзены статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці Беларусі.

ЁЛКА ЯК ДРЭВА ЖЫЦЦЯ

У традыцыйнай культуры беларусаў, як і іншых славянскіх народаў, веснавы перыяд — прыродны стан пераходу ад зімы да лета — параўноўвалі з дзіцячым перыядам у жыцці чалавека. Ды і цяпер яшчэ ў нас жывыя веснавыя абрады і звычкі. Некаторым з іх нададзены статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці (НКС).

Першымі ўжо «адгукалі» вясну на Гомельшчыне. У вёсцы Новае Палессе Лельчыцкага раёна гэта адбываецца на Стрэчанне — 15 лютага. Кажуць, што ў гэты дзень «зіма з летаю страчаецца, пра здароўеўка пытаецца».

Жыхары іншых рэгіёнаў называюць тое свята Грамніцамі (у дахрысціянскай традыцыі яно звязана з культам Перуна). У царкве асвячаюцца свечкі, якія маюць абяргаваючую функцыю: запалішы, імі выпальваюць крыжы на дзвярах і вокнах хаты і гаспадарчых пабудов. Жывы агонь зберагае ад услякай бяды і нячыстай сілы. Захоўваюць стрэчаньскія свечкі за іконай, а выкарыстоўваюць на ўсіх этапах жыцця: пры нараджэнні дзіцяці, на вяселлі і пахаванні, з імі ідуць араць поле і запальваюць падчас навальніцы.

Але перш, чым зрабіць абяргавыя знакі на сваёй сядзбе, жанчыны ў Новым Палесці выходзяць з царквы са свечкамі ў руках і водзяць танкі ў цэнтры сяла. Мужчыны або хлопцы вязуць на саначках (а калі снегу няма, то на калясачцы або на возе) дзяўчынку з ёлачкай у руках. Упрыгожанае папярковымі кветкамі, гэтае дрэўца становіцца неад'емным складнікам вясельяў, з'яўляючыся сімвалам вечнага жыцця, працягу жыцця ў іншых вымярэннях.

Жыхары Лельчыцкага раёна выкарыстоўваюць ёлку ва ўсіх веснавых абрадах. У гэтае дрэва ніколі не б'е пярун, таму яго лічыць асвечанай Богам. Яно становіцца абяргам — абышоўшы з ім усё сяла, у Новым Палесці яе ўмяоўваюць на аброчным крыжы. І побач з гэтым крыжам са свечкамі ў руках водзяць танкі (так называюць карагоды на мясцовай гаворцы).

«БЛАГОСЛОВІ, БОЖЭ, ЗІМУ ЗАМУКАЦІ!»

Сюжэты карагодных песень архаічныя. Жаңчына-захавальніца старалаўніх звычаяў параўноўваецца ў іх з павай — яна далучае ў гэты дзень дзяўчат да жаночай супольнасці: «*Каля млына каліна. Там павачка хадзіла, стада дзёвак вадзіла. Усе дзёвачкі тапцуюць, аднае немае — яе маці змувае. А ізмуючы, расчыта, расчасваючы, прыбарэ і ў таночак прывядзе*». Карагоды маюць сімвалічныя формы: кругляя, змейкай, у выглядзе сонейка — калі жанчыны злучаюць свечкі, палымаюць іх высока і рухаюцца вакол па коле.

Усе разам яны загуююць вясну, звяртаючыся да нябеснага заступніка. І гэты зварот гучыць як малітва, як гімн небу і сонцу — падаўцам цяпла і вільгаці для ўраджая і жыцця людзей на зямлі: «*Благослові, Божэ, зіму замукаці! Благослові, Божэ, вясну заклікаці! Бла-*

гослові, Божэ, ясныя дзенькі! Благослові, Божэ, частыя дажджы! Благослові, Божэ, вясну-красну пеці! Благослові, Божэ, на ціхое лето! Благослові, Божэ, на буйное жыто! Благослові, Божэ, усім на здароўечко!»

«ЦІЛІВОЗ, ЦІЛІВОЗ!»

У Тонежы Лельчыцкага раёна ў апошні дзень Масленіцы ёлачку ўмяоўваюць на ўзгорку, на самым высокім дрэве, і там жа заклікаюць вясну песнямі, а сонейка карагодамі. Затым спальваюць ляльку — увасабленне халоднай зімы, — каваюцца з горкі, каб абудзіць зямлю ад доўгага зімовага сну, усе разам частуюцца абрадавымі масленічнымі стравамі, сярод якіх найважнейшая — пецыя ў выглядзе невялікай качачкі пад назвай чырок. Ім частуюць усіх, хто трапляецца на шляху працэсіі, якая рухаецца да Чарнышавых гор. А там, на узгорку, пецы-

ва-чырачкі з'ядаюць. Гэта сімвал ажыўлення ў прыродзе: хутка прыляцяць першыя птушкі і на сваіх крылах прынясуць вясну.

У Любанскім раёне Мінскай вобласці — свае традыцыі развіцця з халоднай парой: там падвешваюць на бярозу старалаўні свечак, пры якім пралі і ткалі ўсю зіму, спальваюць на ім кастрыцу, а на галіны кідаюць пасмы ільну, каб лён новага ўраджая быў такім жа доўгім, як гэтыя галіны. Як і ўсюды, спальваюць пудзіла ўсімі і водзяць карагоды.

Абрад «Ту, вясна!» захаваў у вёсцы Пагост Жыткавіцкага раёна (які і Лельчыцкі раён, ён прыналежыць да этнарэгіёна Тураўшчына). Там раней у кожнай хатце маці або бабуля пяклі піражкі

(булачкі з пшанічнай мукі), клалі іх у белую хустцінку, дадаючы белы сыр, кавалачак масла і вараўня яйкі. З клункамі адпраўлялі дзіцей на вуліцу гукаць вясну (таксама ў апошні дзень Масленіцы). Забраўшыся на стог або на якое іншае высокае месца, дзеці з'ядалі тое, што ім пакалі ў клункі, біліся яйкамі і гукалі вясну песнямі разам са старэйшымі сястрычкамі

або матуліямі і бабулямі (а ў нашы дні — з удзельніцамі гурта «Міжрэчча»). Усе разам яны заклікаюць першую птушачку, якая вяртаецца з выраю: «Цілівоз, цілівоз! Кідай сані, бярэ воз!»

22 сакавіка, на свята Сорака Святых, хлопчыкаў выпраўлялі на вуліцу і вучылі: бярэце на 40 палачак на дрывотні і перакідаце праз пуно або хату. Хто перакіне, той будзе кошкаць яйца (збіраць яйкі дзікіх качак). Так рабілі ўсюды. А яшчэ гушчаліся на арэях вясной, гулялі на першых праталінах. У Пагосце на Сорака Свя-

Як вывела другу, то й пошыла шубу. У!
А трэцію напала — вясну прыгускала...!

У ЧАКАННІ ВЯЛІКАДНЯ

Перыяд Вялікага посту быў прысвечаны ткацтву і пашыву адзення. Старадаўняе рамяство не забыта і сёння. Некалі ткацкіх традыцый з розных рэгіёнаў Беларусі маюць статус нематэрыяльнай культурнай каштоўнасці. Гэта белаўзорыстае ткацтва Панямоня, ажурнае ткацтва ў Гаралоцкім раёне, ткацтва ў

тых усе маці або бабулі некалі пяклі 40 жавароначкаў (пецыя ў выглядзе птушкі). На гарачай яшчэ блясе выносілі яго на вуліцу і высыпалі ў тканую настольніцу. Так робяць і цяпер удзельніцы гурта «Міжрэчча» ды мясцовае дзеці: жанчыны падкідаюць печаныя птушчак на настольніцы, яны як бы ўзятаюць, а дзеці іх хапаюць і тут жа з'ядаюць. Пры гэтым спляваюцца вяснянкі. Так заклікаюць вясну на свята, якое ў іншых раёнах называецца Саракі.

Жыхаркі вёскі Казлы Ельскага раёна захавалі веснавыя песні, у кожнай з якіх гучыць дыялог з прыродай. У іх прысутнічае або міфалагічны вобраз Вяснянкі, або розных птушак, клопат якіх у веснавую пару нагадвае клопаты жанчын-сялянак аб сваёй сям'і, шчасці і дабрабыце дзяцей, якія ўстаюць або ўжо ўступілі ў пару самастойнага жыцця:

Вясняночка і паненочка, Дзе ты зімовава? У!
Ой, у лесе, на арэсе дзеток годвала. У!

Як вывела нітку, то й пошыла світку. У!

Мастоўскім і Воранаўскім раёне, у Камянецкім раёне, у Семяжва Капыльскага раёна Мінскай вобласці. Гэтае рамяство засвойваюць дзеці і падлеткі ў Неглобыцкім і Веткаўскага раёна, у Ракаве. Ёсць вучні і ў ткачых з іншых рэгіёнаў.

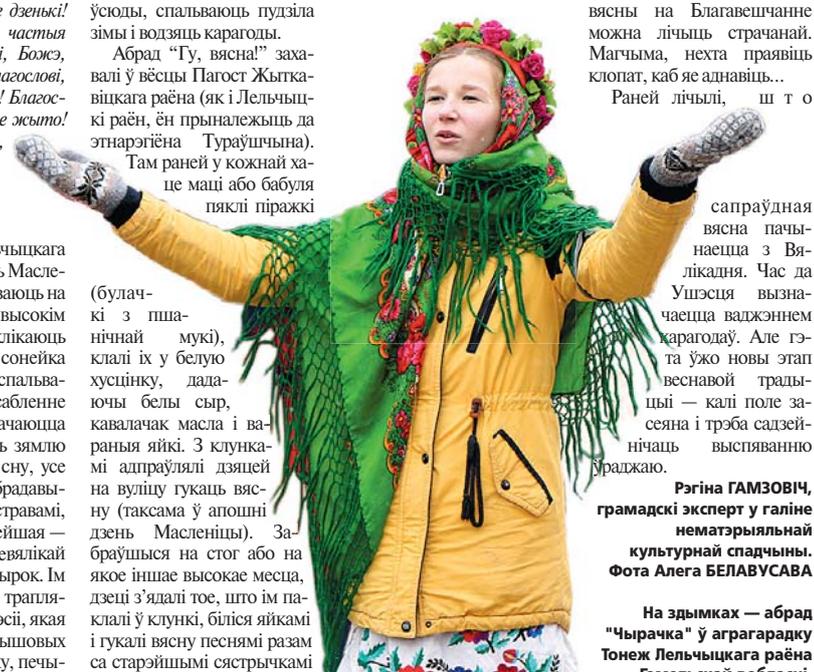
Шчэпава птушка-абярг з Бярозаўскага раёна — традыцыйная цацка для немаўляці. У пост яе вырабілі да Вялікадня і падвешвалі ў Чырвоны кут. А ў Быхаўскім раёне Магілёўскай вобласці вырабляюць да Вялікадня саламяныя павукі. На Наваградчыне і ў Любанскім раёне вырабляюць вышыванкі (мясцовыя назвы — выбіванкі і выстрыганкі), якімі ўпрыгожваюцца хаты. З іх робяцца вяжавы птушак.

Адзіны ў Чавускім раёне фальклорна-этнографічны гурт «Незабудкі» заўсёды гукаў вясну на Благавешчанне. Але праёмніцаў спеўнай традыцыі ён не мае. Некалі і ў вёсцы Казакі Балунскі таксама быў абрад, прысвечаны гэтаму свята, аднак ад гурта засталася толькі пара спявачак — Чарнобыльская бяда абязлюдзіла вёску. Таму традыцыю гукання вясны на Благавешчанне можна лічыць страчанай. Магчыма, нехта праявіць клопат, каб яе аднавіць...
Раней лічылі, што о

сапраўдная вясна пачынаецца з Вялікадня. Час да Ушэсця вызначаецца ваджэннем карагодаў. Але гэта ўжо новы этап веснавай традыцыі — калі поле засеяна і трэба садзейнічаць выпяванню ўраджая.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ, грамадскі эксперт у галіне нематэрыяльнай культурнай спадчыны. Фота Алега БЕЛАВУСАВА

На здымках — абрад «Чырачка» ў аграгарадку Тонеж Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці.

Адным з самых дзіўных пунктаў размаітай праграмы апошняй “ПлаСтформы” была трохгадзінная дзея Антаніна БРЫНДЫ. Чэшскі перформер і культуртурэгер у Мінск наведваўся не ўпершыню — і, мяркуючы па ўсім, не ў апошні раз. Антанін, які называе сябе сучасным качэўнікам, разам з калегамі і аднадумцамі ладзіць фестывалі перформансу у Празе, Берліне, Таліне, Хельсінкі, Кіеве... Летась да гэтага спісу дадаўся і Мінск. Пэўна, менавіта з такой асобай мела сэнс пагаварыць пра сённяшні стан колись даволі гучнай, а цяпер трохі прызабытай мастацкай з’явы.

Ілья СВІРЫН /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Быць сабою, наколькі магчыма

— Наколькі я разумею, пік папулярнасці перформансу быў гадоў 50 таму. Сёння, падобна, да такога мастацтва ўжо ўсе прывыччаліся, і ніякай сенсацыі яно не выклікае.

— А паспрабуй ты выклікаць моцныя ўражанні ў нашу электронную эпоху, калі сенсацыі бы з рогу дастатку валяцца табе на галаву праз усе медыя! Да таго ж, з пачатку XX стагоддзя людзі маглі ўволю наесціся рознымі “правакатыўнымі” творами мастацтва. Іх было ўжо столькі!

— Таму і не выпадае здзіўляцца, што перформанс выйшаў з моды?

— А вось з гэтым я не пагаджуся. Думаю, усё акурат наадварот: сёння перформанс даволі папулярны на арт-сцэне — дзіўным чынам захоўваючы пры гэтым свой маргінальны статус. Чаму? Тут я магу толькі здагадвацца. Магчыма, праз інклюзіўнасць і адкрытасць гэтай формы самавыяўлення: перформерам можа быць літаральна кожны.

— Аднавіцца, пра нейкі прафесіяналізм у ладным выпадку нават гутаркі весці не выпадае?

— Думаю, гутаркі весці, усё ж, варта. Нягледзячы ні на што, перформанс — гэта мастацкая прафесія. І мне чамусьці здаецца, нібы лепшыя работы зазвычай ствараюць аўтары спрактыкаваныя.

— А чаму, уласна, ты сам стаў ім займацца? Пагадоў, дзякуючы развіццю тэхналогій у мастака апошнім часам з’явілася вельмі шмат новых спосабаў самарэалізацыі...

— Перформанс дае мне магчымасць выявіць сябе і ўступіць у дыялог з аўдыторыяй у настолькі прамой форме, наколькі гэта ўвогуле магчыма — праз сустрэчу твар у твар. У мяне няма патрэбы прыкідвацца кімсьці іншым, як гэта здарэцца ў тэатры. Я магу быць настолькі сабой, наколькі я ім наогул магу быць. Адностроўваць свае ўнутраныя памкненні, гаварыць на тыя тэмы, якія падлюцца мне важнымі. Я на сваёй скуры адчуў, што мастацтва перформансу вельмі асабістае. І таму яно вельмі небяспечнае для тых, хто ім займаецца.

— Многія замежныя перформансы, якія мне давалася бачыць у мінулыя гады, вылучаюцца акурат сваёй асабістасцю — хача ёсць стэрэатып адносна таго, што кож-

ны, хто гэтым займаецца, павінен уздымаць нейкі востры сацыяльны праблему...

— Пэўна, мы маем розны гледацкі досвед. Мне таксама даводзілася бачыць багата асабістых перформансаў, але не магу сказаць, што яны пераважаюць над сацыяльнымі. І часцяком дзейнічае формула “грамадскае — гэта асабістае”. Мастакі звяртаюцца да тых тэмаў, якія важныя персанальна для іх, але такія тэмы могуць тычыцца і сацыяльных праблем. Прыкладам, я шмат падарожнічаю, люблю вялікі гарады. Казаць пра тыя канфлікты ды захапленні, якія такі стан прыносіць. Некаторыя маюць работы больш сацыяльныя, некаторыя — больш асабістыя.

— Цягам трох гаўдзін ты спяваў адну і тую ж самую фразу, здзіўлены не толькі наведвальнікаў, але, пэўна, і “пастаянных жыхараў” музея-майстэрні Заіра Азгура — хача яны ўжо бачылі многае. У чым “чыму” доўгатэрміновы перформансаў?

— Такая асабістая форма мастацтва мне падабаецца ўсё больш і больш. Гэта свайго кшталту апазіцыя “шоу”. Мастак тут не красуецца ў святле пражэктараў

нымі практыкамі ў сучасным свеце спакваля сціраецца?

— Правесці выразную мяжу паміж тэатрам і мастацтвам перформансу бадай немагчыма. Так, у класічных работах можна вылучыць дакладныя адрозненні, але чым далей, тым часцей узнікаюць размаітыя памежныя сітуацыі. Што само па сабе цікава. Такая куламеся стварае блытаніну для даследчыкаў, аднак можа быць магчыма для з’яўлення чагосьці папраўдзе інавацыйнага як па форме, так і па змесце.

— А чаму тады перформанс і тэатр так часта ледзь не супрацьстаўляюць?

— Выпраўляючыся ў тэатр, ты ўжо прыблізна здагадаешся, як яно там будзе. Але нават мастацтва перформансу, на жаль, ужо мае цэлую сістэму нябачных кодаў, і ты таксама ў той ці іншай меры ведаеш, што ад яго чакаць. Таму замест супрацьстаяння мне б хацелася бачыць, як гэтыя дзве мастацкія з’явы ўзаемадзейнічаюць паміж сабою. Наш фестываль Performensk акрэслівае свае межы як перфарматыўнае мастацтва, якое ўключае не толькі ўласна перформанс, але і іншыя формы — такія, як тэатр або саўнд-арт.

— Ці ёсць розніца паміж лакальнымі перформанснымі сцэнамі ў розных еўрапейскіх краінах?

— Перформанс — гэта інтэрнацыянальны рух. Быць прафесійным мастаком і не падарожнічаць, не ўдзельнічаць у

цэлым магла б быць і лепшай. Наколькі я разумею, вашы аўтары маюць даволі няшмат магчымасцяў атрымаць фінансавую падтрымку на свае праекты. Мала што ведаю пра вашу адукацыйную сістэму, але, як падаецца, тут даволі складана вывучаць папраўдзе сучасныя мастацкія правы. І гэта тычыцца не толькі перформанса, але і канцэптуальнага мастацтва, медыя-арта і гэтак далей.

— А наколькі важная адукацыя ў такой сферы?

— Яна патрэбна хача б дзеля таго, каб, як у нас кажучь, не “перавынаходзіць кола”. Няма сумневу, што мастак павінен быць адкрытым да найноўшых сусветных тэндэнцый. Але, з іншага боку, “адкрыўшыся”, ты рызыкуеш страціць самабытнасць.

— Ці ўласціва яна беларускім мастакам?

— Так, мяне папраўдзе ўразіла здольнасць вашых аўтараў ствараць не зважаючы на даволі складаныя варункі і пры гэтым рабіць рэчы ў пазнавальным беларускім стылі. Няма сумневу ў тым, што ў беларускім мастацтве сёння ёсць нешта вельмі спецыфічнае.

З іншага боку... Што мяне здзівіла цягам майго апошняга наведвання, дык гэта адна ваша маўленчая завяздэнка. Некалькі разоў дзівілася чуць фразу кшталту “ў нас і ў Еўропе”. Адкуль такі падзел? Як быццам бы ваша краіна да Еўропы не прыналежыць! Вядома, такі лад мыслення — гэта таксама праблема. Думаю, нам сумеснымі намаганнямі трэба яе рашаць.

— Але пра тое, што ў плане нашай інтэграванасці ў еўрапейскія культурныя працэсы ўсё не так кепска, сведчыць хача б інтэрнацыянальная каманда “Перформенска”, куды, апрача цябе, уваходзяць маладыя беларускія мастакі. Наколькі я ведаю, вы ўжо рыхтуеце новы фестываль...

— Сёлета Performensk пройдзе не толькі ў прасторы Ok16 і музеі-майстэрні Заіра Азгура, але і ў публічных месцах Мінска. Тэма гэтага года — прастора (у мастацтве). Мы ставім перад сабой мэту прадставіць яе аўдыторыі. Летась нам удалося прывесці ў Мінск мастакоў з 15 розных краін. Гэтым разам склад удзельнікаў, думаю, будзе не менш прадстаўнічым. Без сумневу, для замежных аўтараў гэта выдатная магчымасць пазнаёміцца з нашым мастацтвам, знайсці ў Беларусі сваіх аднадумцаў, урэшце, “пакаштаваць на смак” Мінск.

Гэты фестываль шмат што для мяне значыць. Да яго засталася недзе палова гады, але наша каманда ўжо актыўна шчыркуе над арганізацыяй — калі не штодзённа, дык, прынамсі, праз дзень. І ўсё гэта дзеля таго, каб зрабіць сёлётні фестываль больш прафесійным, каб людзі асацыявалі слова “Перформенск” з чымсьці істотным і якасным.

Калі аўдыторыя не ўспрымае тое, што я ёй прапаную, мне, вядома, шкада. Але калі рэакцыя ёсць — гэта ўдва прыемней: значыць, мяне цэняць не толькі як мастака, але і як чалавечую істоту.

і можа не дачакацца апладывменту пасля таго, як усё скончыцца. Часам на цябе нават наогул нічо не глядзіць. Таму доўгатэрміновыя перформансы падаюцца мне вельмі сціплымі. Гэта не забавляльнае відовішча, а, лухтэй, запрашэнне да свайго кшталту медытацыі, запавольнення рытму жыцця. Заклік знайсці час на тое, каб паназіраць за сваімі думкамі і эмоцыямі. Добрая рэчы вымагаюць часу!

— Наколькі справядлівае меркаванне, нібы перформеру глядач не надта і патрэбны?

— Калі аўдыторыя не ўспрымае тое, што я ёй прапаную, мне, вядома, шкада. Але калі рэакцыя ёсць — гэта ўдва прыемней: значыць, мяне цэняць не толькі як мастака, але і як чалавечую істоту.

— У Мінску ты ўдзельнічаў у тэатральным фестывалі. З іншага боку, тыя перформансныя фестывалі, якія ты маеш дачыненне, таксама адкрытыя для тэатральных праектаў. Можа, гэта сведчанне таго, што мяжа паміж рознымі візуаль-

фестывалей і выставах за мяжой азначае істотна сябе абмяжоўвае. Вынік гэтага намадызму — пэўная глабалізацыя і стандартызацыя. Прыкладам, ёсць вядомыя інтэрнацыянальныя праекты, удзельнікаў якіх лепш за ўсё нацыянальна прыналежаць, а нейкі спецыфічны спосаб працы — напрыклад, Black Market International, PAErsche, Performane Art Event.

Аднак, у той самы час, розніца паміж нацыянальнымі сцэнамі па-ранейшаму ёсць — прыблізна такая самая, як і паміж самімі нацыямі. Да ўсяго, кожная краіна мае сваю ўласную інстытуцыйную структуру. Некаторыя з іх больш развітыя і больш схільныя да падтрымкі, іншыя — меней арганізаваныя.

— А што можна сказаць пра перформанс у нашай краіне?

— На мой павярхоўны погляд чужаземца, у Беларусі цяперашняя сітуацыя з перформансам — як, пэўна, і іншымі эксперыментальнымі формамі мастацтва — у

Іван Гаўрыс (1920).

Красавік 1923 года. У Віцебскім мастацка-практычным інстытуце — калысцы знакамітай мастацкай школы — праходзіць рэвізія. Губернскі аддзел Рабоча-сялянскай інспекцыі правярае дзейнасць гэтай навучальнай установы пачынаючы з 1918 года. Рэвізоры вынікамі праверкі не задаволены: па іх меркаванні, інстытут не адпавядае свайму прызначэнню. Дрэннае ўражанне ў інспектараў выклікае і выстава студэнцкіх работ, большасць з якіх выканана ў авангардным стылі.

У заключэнні камісіі адзначана: інстытут “мае за сабой выключна адмоўны бакі, якія заключаюцца ў прычыненні шкоды рэспубліцы сваім існаваннем”. Не задавальняе і постаць кіраўніка навучальнай установы: ён “не атрымаў адпаведнай навуковай падрыхтоўкі для заняцця месца рэктара ў вышэйшай школе”. У прынцыпе, гэта праўда, але...

Іван Гаўрыс. Кубыстычная кампазіцыя з фігурай. 1922.

У 1922 годзе Гаўрыс заканчвае навучанне ў Віцебскім мастацка-практычным інстытуце і атрымлівае званне “майстра выяўленчых мастацтваў па жывапісе і малюнку”. Тады разам з Іванам дыпламікамі сталі 11 чалавек — і тут жа разляцелася па свеце. Большасць услед за Малевічам з’ехала ў Петраград. У Віцебску з выпускнікоў застаўся адзін Гаўрыс — што сведчыць пра яго адданасць інстытуту.

Ажыццявіўшы выпуск навучэнцаў, з’язджае і Ермалаева. Праз апусцеласць іншых кандыдатур у жніўні 1922 года на пасаду рэктара інстытута прызначаецца яе былы намеснік. Так Гаўрыс становіцца кіраўніком той навучальнай установы, якую ён толькі што скончыў. Выпадак, пагадзіцеся, унікальны!

Але кіраваць яму давялося нядоўга. Ужо ўвесну 1923-га рэвізія губернскага аддзела Рабоча-сялянскай інспекцыі вынесла свой жорсткі прысуд. У выніку Гаўрыс быў змечычаны са сваёй пасады, а выконваць абавязкі рэктара стаў нехта П.А. Тарасуў — фігура зусім выпадковая. Трохі пазней інстытут будзе пазбаўлены статусу вышэйшай навучальнай установы і пераўтварыцца ў мастацкі тэхнікум. Яго кіраўніком прызначаецца паборнік акадэмічнай традыцыі Міхалі Керзін, які прыхае ў Віцебск з Веліка, са Смаленшчыны. Яго вучнёўнікам стане цэлая плеяда мэтраў айчынай скульптуры. Але гэта ўжо — зусім іншая гісторыя.

Пасля разгрому Віцебскага мастацка-практычнага інстытута Іван Гаўрыс выкладае ў розных навучальных установах Віцебска. Адначасова ён займаецца мастацкай творчасцю, актыўна ўдзельнічае ў беларускім адраджэнні, імкнецца на этнаграфічнай глебе стварыць сучаснае нацыянальнае мастацтва. Яго творы паказваюцца на дзвюх Усебеларускіх мастацкіх выставах і Усебеларускай выставе карцін, графікі, скульптуры, архітэктуры.

Але ў 1937 годзе мастак быў арыштаваны па сфабрыкаванай справе “Польскай арганізацыі вайскавай” і 4 лістапада таго ж года расстраляны недалёка ад Віцебска, ва ўрочышчы Хайсы.

У красавіку 2018 года, на Радаўніцу, вялікая група пралітарнага беларускага грамадскага зрабіла ўборку ва ўрочышчы Хайсы, і ў месцы масавых расстраляў, якія рабіліся тут у першыя 1937—1938 гадоў, былі ўстаноўлены таблічкі ў памяць 108 пралітарнага інтэлігенцыі, што былі пакараны смерцю ў той дзень, 4 лістапада 1937 года. З’явілася і таблічка, прысвечаная мастаку Гаўрысу Івану Трафімавічу.

Якаў ЛЕНСУ, кандыдат мастацтвазнаўства

Лёс апошняга рэктара

Віцебск, УНОВІС. У цэнтры Вера Ермалаева і Іван Гаўрыс.

УЧОРАШНІ СПРАВАВОД

Гаворка ішла пра апошняга рэктара Віцебскага мастацка-практычнага інстытута Івана Трафімавіча Гаўрыса. Наралзіўся ён у 1890 годзе ў вёсцы Кухчыцы, што на Міншчыне. Быў удзельнікам Першай сусветнай вайны. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі стаў працаваць справаводам Віцебскага губаенкамата. Але цяга да адукацыі ўзяла сваё.

У 1918 годзе Іван — чый век тады быў ужо зусім не студэнцкім — паступае на фізіка-хімічны факультэт Віцебскага настаўніцкага інстытута. А ўжо ў наступным годзе, калі ў горадзе пачала працаваць заснаваная Маркам Шагалам Народная мастацкая вучэльня, Гаўрыс ідзе вучыцца туды.

Учорашні справавод робіцца сведкам знамянальных для сусветнай мастацкай культуры падзей. Па запрашэнні Шагала ў Віцебск адзін за адным з’яжджаюцца выдатныя мастакі з Петраграда і Масквы: Мсціслаў Дабужынскі, Вера Ермалаева, Лазар Лісіцкі, Казімір Малевіч... Пасля іх з’яўлення культурнае жыццё закіпела з небывалай для невялікага правінцыйнага горада сілай. У Віцебску ствараецца першы ў савецкай краіне музей сучаснага мастацтва — на аснове калекцыі карцін, якая была накіравана з Петраграда

Іван Гаўрыс. Кубыстычная кампазіцыя. Пачатак 1920-х.

Адзілама выяўленчых мастацтваў Наркамасветы. Народнае мастацкае вучылішча пераўтвараецца ў Віцебскія дзяржаўныя свабодныя мастацкія майстэрні, а затым у Мастацка-практычны інстытут. У 1920 годзе па ініцыятыве Малевіча і Ермалаевай на базе гэтай навучальнай установы ствараецца аб’яднанне левых мастакоў УНОВІС — “Утвердители нового искусства”. Яго членам становіцца і Іван Гаўрыс. Неўзабаве ён уваходзіць у Творчы камітэт аб’яднання.

АДЭПТ НОВАГА МАСТАЦТВА

У майстэрнях, дзе тварылі ўновісаўцы, работа кіпела і дзень, і ноч. Планы былі

грандыёзныя: яны ўключалі распрацоўку праектаў мэбллі, розных інтэр’ераў, архітэктурных аб’ектаў, у тым ліку ўтылітарных будынкаў, прадметаў побыту, афармленне кнігі...

Лідар новага руху Казімір Малевіч пісаў: “Як у нашым тэхнічным жыцці: мы не можам карыстацца толькі караблямі, на якіх ездзілі сарацаны, — так і ў мастацтве мы павінны шукаць формы, якія адпавядаюць сучаснаму жыццю... Тэхнічны бок нашага часу ідзе усё далей наперад, а мастацтва стараюцца па-сунуць далей назад. Вось чаму больш высокія, значныя і каштоўныя тва людзі, якія ідуць за сваім часам”.

Гаўрыс актыўна ўдзельнічае ў творчай дзейнасці

УНОВІСа, з’яўляюцца членам студэнцкага камітэта. У чэрвені 1920 года разам з 60 сваімі аднакашнікамі ён едзе ў Маскву на 1-ю Усе-расійскую канферэнцыю навучэнцаў Дзяржаўных свабодных мастацкіх майстэрняў.

Як мастак, Іван Гаўрыс адразу аддае перавагу авангарду: кубізму, футурызму, супрэматызму. У інстытуце ён хутка займае рэпутацыю аднаго з найбольш верных вучняў Малевіча і Ермалаевай.

СА СТУДЭНТАЎ — У РЭКТАРЫ

Менавіта апошняя заняла месца кіраўніка ўстановы пасля таго, як у 1920 годзе Шагала пакінуў Віцебск. У 1921 годзе, калі Гаўрыс яшчэ толькі вучыўся на трэцім курсе, ён, як чалавек ужо даволі сталага ўзросту, быў

прызначаны Ермалаевай на пасаду яе намеснікам. А падчас камандзіровак рэктара Іван ажыццяўляе кіраўніцтва інстытутам — не спыняючы пры гэтым навучанне ў ім!

Тое, што студэнт стаў прарэктарам, тлумачыцца вельмі проста. Да таго часу з-за дрэнных умоў, у якіх тады апынулася ВДУ, Віцебск пакінулі многія з мастакоў, якія не так даўно сюды прыехалі ў надзеі перажыць тут нішчыміну. Пазней Гаўрыс так успамінаў гэты час: “Інстытут у 1921 — 1922 гг. перажываў незвычайна цяжкія эканамічныя ўмовы. Выкладчыкі галадалі, у Малевіча з-за голаду развіліся сухоты. Былі прададзеныя неабходныя асабістыя рэчы. Падтрымкі і інструктавання як ад “Галоўпрафорба”, так і “Губпрафорба” і графорэану не было. Інстытут быў кінуты на волю лёсу”.

Іван Гаўрыс. Кубыстычная кампазіцыя. Пачатак 1920-х.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.";
Выставы:
■ Выстава "Адкрыццё сапраўднага", прымеркаваная да 80-годдзя Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь — да 17 сакавіка.
■ Выстава "Браты Ткачы. Пачатак шляху" па 28 красавіка.
■ Выстава "Напрадвесні" прымеркаваная да 70-годдзя з дня нараджэння Юрыя Паўлавіча Герасіменкі-Жыжнэўскага да 31 сакавіка.
■ Выстава "Два светы рускага іканапісу. Помнікі XVII стагоддзя са збору Музея рускай іконы (Масква)" да дня нараджэння Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта, ганаровага Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі. Да 21 чэрвеня.
■ Міжнародны выставачны праект "Сальвадор Далі". Да 30 чэрвеня.
■ Інклюзіўны арт-праект "І адчуваючы, бачыць..." — да 1 мая.
■ Выстава Народнага мастака Беларусі Васіля Шаранговіча "Гартаю старонкі памяці" да 80-годдзя з дня нараджэння. 3 22 сакавіка.

Філіялы музея

МУЗЕЙ "ДОМ НАВЯКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВЫ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянная экспазіцыя:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенціны Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
■ Выстава літаграфій Напалеона Орды з фонду Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь будзе працаваць да 27 красавіка.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Майстар-класы па стварэнні лялек-мотанак, ткацтве паясоў альбо саломаллячэнні (на выбар) — кожную нядзелю. Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Проспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"
ст.м. "Наміга", вул. М. Багдановіча.
Проспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

Тэл.: 327 43 22.

Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старая Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведаць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсяго адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Вольнае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.
Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дэнарыя да беларускага рубля".
■ Выстава "Сакральная культура Касцёла Беларусі" — да 18 сакавіка. У рамках выставы — фотакспазіцыя Сяргея Плыткевіча "Планета Беларусь. Касцёлы".

Філіялы музея

ДОМ-МУЗЕЙ ІЗ'ЕЗДУ РСДРП
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст.".
■ Навукова-папулярная выстава "Таямнічы свет пад мікраскопам" — да 7 ліпеня.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг.".
■ "Галоўны дакумент краіны: мінулае і цяперашняе (да 25-годдзя прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь)". Да 12 красавіка.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33.
Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкае віды жывёл".
■ Атракцыйн "Стужачны лабірынт".

■ Атракцыйн "Лазерны квэст". г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ

г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.
Пастаянная экспазіцыя:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях";
■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст.".
■ Атрыманне майстар-класы "Музейны занятакі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+."
■ Інтэрактыўныя музейныя занятакі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

ГАСЦЁўНА УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя.
Майстар-класы:
■ Музейны занятакі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+."
■ Інтэрактыўныя музейныя занятакі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Святрлова, 4. Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінематографа".
■ Мастоцкі праект "Выстава мастакоў-раварыстаў". Па 31 сакавіка.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадн., аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Афганістан. Рэха вогненнага гора", прысвечаная 30-годдзю вываду войскаў з Афганістана — да 31 сакавіка.
■ Выстава "Азарычы: трагедыя мірнага насельніцтва". Да 22 красавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава сусветна вядомага беларускага мастака графіка Паўла Татарнікава "Аўдэенцыя" —

да 15 красавіка.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Персанальная выстава Наталлі Каньковай "Справа час і забаве час" — да 25 сакавіка.
Ратуша
Вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выхадкі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатывныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Квэст "Белы слон".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне вясельных цырымоні, святкаванне гадавіны вяселля.
■ Музейная фотопляцоўка.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Тэматычная экскурсія і лекцыйныя занятакі.
■ Тэатралізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейны майстар-класы і занятакі.
■ Мультимедыйны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квэст-гульні "Таямнічы дома Песняра".
Акцыі:
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Выстава "Светлыя мары вясны". Да 29 сакавіка.
■ Віншаваанне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"
■ Часовая экспазіцыя

"Легенды сонечнага камяня" з фонду Калінінградскага абласнога гісторыка-мастацкага музея (Расійская Федэрацыя). Па 5 чэрвеня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей
■ "Хлопчык і лётчык", галарыяфічны тэатрам.
■ Інтэрактыўныя музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА
г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
■ Адноўленая экспазіцыя "Адкрыццё жывапісу" (візуальна рэспраектыва творчасці народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва).
■ Выставачны праект з цыкла "Асабісты гісторыя" "Мінская прапіска. Частка 1. Happy New Minsk".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава жывапісу і графікі мастакоў Вольгі і Юрыя Крўпянкоўска "Тандэм". Па 24 сакавіка.
■ Мастоцкі праект латвійскай мастацкі Анцэ Грыцманэ "Сакральная абстракцыя". Па 31 сакавіка.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.
Выставачныя праекты:
■ "Мінск у гістарычнай крабін".
■ "Мінск сярод сяброў. Гарыды-пабрацімы сталіцы Беларусі".
■ "Археалагічны артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
■ "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастаянная экспазіцыя па гісторыі гужаваго транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Виртуальная гульня

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЕКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

"Карэтны майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА"

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Краса Паўднёвай Курземе" — да 17 сакавіка.

ФЛІГЛЁ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыі:
■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

АРТ-ГАСЦЁўНА "ВЫСОКАЕ МВСТА"

г. Мінск, вул. Герцэна, 2а. Тэл.: 321 24 30.

НАВАГРАДУСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. Тэл.: (8-01597) 2 14 70.
■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчыннай вайны".
г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.
■ Экспазіцыі: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА ў НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянная выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюні сельскага жыцця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

ГАЛЕРЭІ

"УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ" г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.

ТЭАТРЫ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 16 — "Багема" (опера ў 4-х дзеях) Дж. Пучыні. Дырыжор — Віктар Пласкіна.
■ 16 — "Мінулае — цяперашняе" (канцэрт). Музыка эпохі барока. Пачатак а 19.30.
■ 17 — "Церам-церамок" (опера ў 2-х дзеях) І. Польскага. Дырыжор — Іван Касцянін. Пачатак аб 11-й.
■ 17 — "Лебядзінае возера" (балет у 3-х дзеях) П. Чайкоўскага. Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
■ 19 — "Турандот" (опера ў 3-х дзеях) Дж. Пучыні. Дырыжор — Віктар Пласкіна.

■ 20 — "Лебядзінае возера" (балет у 3-х дзеях) П. Чайкоўскага. Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
■ 20 — "Білет у Гранд-Опера" (канцэрт).
■ 21 — "Кармэн" (опера ў 3-х дзеях) Ж. Бізэ. Дырыжор — Андрэй Галануа.
■ 22 — "Шаленіяна" (балет у 1-й дзеі). Дырыжор — Алег Лясун.
■ "Балеро" (балет у 1-й дзеі) М. Равеля. Дырыжор — Андрэй Галануа.
■ "Кармэн-сюіта" (балет у 1-й дзеі) Ж. Бізэ, Р. Шчадрына. Дырыжор — Алег Лясун.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІІ"

г. Мінск, вул. Крапоткіна, 44. Тэл./факс: 154 04 44.

■ 16 — "А мне не сорамна.." (больш, чым казка) Л. Усцінава. Пачатак аб 11-й.
■ 16 — "Мудрамер" (сатырычная камедыя) М. Матукоўскага.
■ 17 — "Тры Жызэлі" (драма) А. Курэйчыка.
■ 19 — "Дзед" (трагікамедыя) В. Пяніна.
■ 20 — "Партрэт" (трагіфарс) М. Гогаля.
■ 21 — "Беларусы. Дыдактыка" (дарога да сябе).
■ 22 — "Мудрамер" (сатырычная камедыя) М. Матукоўскага.

ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ БЕЛАРУСКІ ТЭАТР "ЛЯЛКА"

г. Віцебск, вул. Пушкіна, 2. Тэл.: (8-0212) 36 32 50.
■ 17 — "Мастак. Вяртанне ў Віцебск" (рэмінісцэнцыі pro domo sua) паводле М. Шагала. Прэм'ера.